

”..SEHÄN ON VUOROPUHELU, MIKÄ
PÄÄTYY USEIMMITEN IHAN HYVÄÄN
LOPPUTULOKSEEN..”

Opinnäytetyö lastensuojelullisen huolen puheeksiotosta päiväko-
dissa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö AMK
Kevät 2015
Korhonen Sini
Kärkkäinen Maiju

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

KORHONEN, SINI
KÄRKKÄINEN, MAIJU:

”..Sehän on vuoropuhelu, mikä päättyy useimmiten ihan hyvään lopputulokseen..” Opinnäytetyö lastensuojelullisen huolen puheeksiotosta päiväkodissa.

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö,
42 sivua, 1 liitesivu

Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä selvitetään, millaisin keinoin lastentarhanopettajat ottavat lastensuojelullisen huolen puheeksi, kokevatko he sen vaikeaksi tilanteeksi tai tarvitsevatko he siihen lisäkoulutusta. Opinnäytetyön tarkoituksena on herättää ajatuksia ehkäisevän lastensuojelun merkityksestä päiväkodissa ja kiinnittää huomiota mahdollisiin puutteisiin. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, millaisin keinoin ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan päiväkodissa. Selvitämme, miten haastattelemamme lastentarhanopettajat huolen ilmetessä toimivat. Tavoitteena on myös kartoittaa, kuinka usein tällaisia tilanteita tulee ja osataanko niihin joka kerta puuttua, tehdäänkö lastensuojeluilmoituksia vai jätetäänkö joskus jopa kokonaan puuttumatta.

Opinnäytetyön tietoperustassa käsittelemme tutkimukseemme liittyviä keskeisiä käsitteitä: ehkäisevää lastensuojelua, varhaista puuttumista, lastensuojelua päiväkodissa sekä tutkimukseemme liittyviä aikaisempia tutkimuksia. Opinnäytetyö toteutetaan laadullisen tutkimuksen keinoin. Opinnäytetyön aineisto on kerätty teemahaastattelulla, joka on toteutettu ryhmähaastatteluna kolmen hengen ryhmässä. Tutkimusta varten haastateltiin kolmea eteläsuomalaisen päiväkodin lastentarhanopettajaa ja aineisto kerättiin yhden haastattelukerran aikana keväällä 2015.

Tulosten perusteella lastentarhanopettajat kokevat, että lastensuojelullisen huolen puheeksiotto kuuluu sille, jolla huoli ensimmäisenä herää. Huolta käydään yhdessä tiimin sekä päiväkodin johtajan kanssa läpi eli kenenkään ei tarvitse selvittää huolesta yksin. Tärkeää huolen puheeksiotossa on miettiä etukäteen missä ja miten huolen ottaa vanhempien kanssa esille. Vanhempiin jo etukäteen luodut hyvät ja luottamukselliset suhteet helpottavat puheeksiottoon ryhtymistä eikä kynnys puheeksiottoon ole tällöin niin suuri, kuin jos vanhempiin ei olisi luotu suhdetta aiemmin ollenkaan.

Asiasanat: lastensuojelu, huoli, ennaltaehkäisy, puheeksiottaminen, varhainen puuttuminen, päiväkotito

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KORHONEN, SINI
KÄRKKÄINEN, MAIJU

“..It’s a dialogue, which usually has a good outcome..”
A thesis on talking about child welfare worries in day-care

Bachelor’s Thesis in social pedagogy for work with children and young people 42 pages, 1 page of appendice

Spring 2015

ABSTRACT

In our thesis we studied what is preventive child protection work in day-care, how kindergarten teachers take up their worries concerning a child’s welfare, whether they think, that early intervention is a difficult situation and feel that they would need more education for those situations. The purpose of our thesis was to raise thoughts about the significance of preventive child protection work in day-care and also draw attention to things that need to be improved. Our aim was to get information about preventive child protection work in day-care and find out what kindergarten teachers do, when they are worried about a child. Our aim was also to study how often early intervention situations arise and if kindergarten teachers have enough knowledge or skills to take up their subjective worries, are child protection notifications made, or are there times when worries are ignored.

In our theoretical part we dealt with topics like preventive child protection, early intervention and child protection work in day-care. We also described earlier studies relative to ours. Our thesis is a qualitative research. We collected the material with a focused interview, which was a group interview. We interviewed three kindergarten teachers from a kindergarten in southern Finland. The material was collected in spring 2015.

According to our results the kindergarten teachers feel, that the one who first has a worry about a child’s welfare, has to bring it up to the parents. A worry is discussed together with the team and kindergarten manager, so no one has to deal with it alone. Before taking up a worry with parents, it is important to think where and how to do it. Taking up a worry is easier when there is already a good, confidential relationship built with parents compared to a situation when there isn’t a relationship at all.

Key words: child protection, worry, preventive work, taking up worries, early intervention, day-care

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TIEDONHAKU	3
2.1	Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus	3
2.2	Tiedonhaun kuvaus	4
2.3	Aiemmat tutkimukset	5
3	LASTENSUOJELULLINEN HUOLI PÄIVÄKODISSA	10
3.1	Ehkäisevä lastensuojelu	10
3.2	Varhainen puuttuminen	12
3.3	Lastensuojelu päiväkodissa	17
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
4.1	Tutkimustehtävät ja tutkimusmenetelmä	20
4.2	Aineiston keruu ja käsittely	21
4.3	Aineiston analysointi	23
4.4	Sisällönanalyysin avulla muodostuneet kategoriat	24
4.5	Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden arviointi	26
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU	29
5.1	Tutkimuksen tulokset	29
5.2	Tutkimustulosten tarkastelua	32
6	LOPUKSI	36
6.1	Opinnäytetyöprosessi	36
6.2	Opinnäytetyön hyödynnettävyys	37
6.3	Jatkotutkimusaiheita	38
	LÄHTEET	39
	LIITTEET	43

1 JOHDANTO

Stakesin Kainuussa ja Länsi-Uudellamaalla vuosina 2001-2002 tekemissä huolikartoituksissa oli mukana noin 30 000 lasta tai nuorta koskevaa kohtaamistilannetta. Kartoitukseen osallistui lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä työntekijöitä niin sosiaali- ja terveydenhuollosta kuin poliisista, kouluista ja seurakunnistakin. Kartoituksen mukaan pientä huolta koettiin 26 prosentissa tilanteista, huolen harmaalle vyöhykkeelle sijoittui 8 prosenttia ja suuren huolen vyöhykkeelle 1,5 prosenttia tilanteista. Noin neljäsosassa tapauksista työntekijä siis koki olevansa pienen huolen alueella. Kysymys kuuluukin, annetaanko tämän huolen vain elää häiriötekijänä, vai puututaanko jo pieneen huoleen ja otetaan se avoimen työskentelyn kohteeksi. (Eriksson & Arnkil 2012, 26–27.)

Tämän Stakesin kartoituksen mukaan huolta, johon olisi syytä puuttua, on olemassa. Usein ehkä ajatellaan, että ei se pieni huoli vielä mitään haittaa, mutta jos siihen ei puututa, siitä voi kasvaa iso huoli. Erikssonin ja Arnkilin (2012, 27) mukaan on selvää, että mitä nopeammin asioihin puututaan ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin, sitä paremmin tueksi menevät toimintamahdollisuudet ovat lapsen ja perheen elämässä hyödynnettävissä.

Tutkimuksellamme haluamme kartoittaa, miten lastentarhanopettajat ottavat huolen puheeksi, kokevatko he puheeksioton vaikeaksi tilanteeksi ja tarvitsevatko he siihen lisäkoulutusta. Haluamme selvittää syvemmin haastateltaviemme lastentarhanopettajien mielipiteitä ja ajatuksia aiheestamme, joten valitsimme laadullisen tutkimuksen, jossa toteuttaisimme lastentarhanopettajille teemahaastattelun kolmen lastentarhanopettajan ryhmässä. Laaksolan (2015, 3) mukaan päiväkotijoukko ja koulu ovat isossa roolissa lapsen hyvinvoinnin ja turvallisen elämän osalta ja siksi haastatella juuri lastentarhanopettajia heidän ajatuksistaan lastensuojelullisen huolen puheeksiotosta päiväkodissa.

Opinnäytetyömme aihe syntyi siitä, että meitä oli jäänyt harjoittelun jälkeen mietittävään ehkäisevän lastensuojelun tila päiväkodissa. Tarkemmin sanottuna se, miten päiväkodissa puututaan tai otetaan puheeksi, jos lapsen kotioloissa tai kasvuo-olosuhteissa tai muussa vastaavassa olisi jotain huolestuttavaa. Emme olleet kumpikaan harjoittelumme aikana nähneet tällaista puheeksiottotilannetta, joten

meitä jäi mietityttämään, onko kyseisiä tilanteita ja minkä verran. Pohdimme myös, onko aihe niin arka, ettei sitä aina välttämättä edes oteta puheeksi vanhempien kanssa.

Syksyn myötä aiheemme alkoi rajautua siihen, että halusimme selvittää millaisin keinoin ehkäisevää lastensuojelua päiväkodissa toteutetaan eli miten ja missä vaiheessa lastensuojelullinen huoli otetaan puheeksi. Paavolan, Honkavaaran, Muurososen, Mäkisen, Tolosen ja Varsan (2010, 25) mukaan ehkäisevässä lastensuojelussa päivähoiton asema näyttää olevan selkiintymätön ja heikko verrattuna esimerkiksi neuvolan rooliin. Päiväkodin työntekijät tuntevat olevansa syrjässä ehkäisevän lastensuojelun yhteistyössä. Päiväkodin työntekijät kaipaavat usein myös lisäkoulutusta lastensuojeluun liittyen.

Tammikuun 2015 alussa saimme tutkimusluvan Lahden varhaiskasvatuspalveluilta ja otimme yhteyttä erään eteläsuomalaisen päiväkodin johtajaan. Sovimme päiväkodin johtajan kanssa, että menemme sinne kertomaan opinnäytetyöstämme. Tapaaminen oli tammikuun puolessa välissä ja saimme luvan haastatella tämän päiväkodin lastentarhanopettajia. Päiväkodin nimeä tai muita tunnistettavia tietoja emme opinnäytetyössämme tuo julki. Aihe on arka, ja jotta lastentarhanopettajat voivat puhua täysin avoimesti on parempi, ettei tietoja tuoda julki. Olisi erittäin ikävää, jos joku lukisi opinnäytetyötämme ja tunnistaisi jonkin tilanteen tai ihmisen, josta puhutaan.

Lastensuojelulliset asiat ovat arkoja ja vaikeita, joten emme halua, että vahingossakaan esimerkiksi tiettyä lasta voisi tunnistaa työstämme. Talentian (2013, 8) julkaisemien sosiaalialan ammattilaisen eettisten ohjeiden mukaan kaikilla on oikeus yksityisyyteen. Sosiaalialan ammattilaisen tulee kunnioittaa asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä noudattaa työtään koskevia salassapitosäännöksiä. Haastattelemamme lastentarhanopettajat ovat tietenkin salassapitovelvollisia, jonka takia on erittäin tärkeää, ettei ketään tiettyä perhettä tai tilannetta tunnisteta myöskään meidän opinnäytetyömme kautta.

2 TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TIEDONHAKU

2.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus

Tutkimuksemme tavoitteena on tuottaa tietoa lastensuojelullisen huolen puheeksiotosta päiväkodissa. Haluamme saada tietoa siitä, miten huolen ilmetessä lastentarhanopettajat toimivat. Tavoitteenamme on myös selvittää, kuinka usein tällaisia tilanteita tulee ja osataanko niihin joka kerta puuttua, tehdäänkö lastensuojeluilmoituksia vai jätetäänkö joskus kokonaan puuttumatta. Lukinmaa (2012) kirjoittaa lastentarhanopettajien tekemien lastensuojeluilmoituksen vähyydestä. Lukinmaan kirjoittamasta uutisesta ilmenee, että usein päiväkotikiemppailee kahden asian välillä: tarvitaanko lastensuojelua vai pystytäänkö itse olemaan riittävästi tukena. Päiväkodeissa on myös huomattu lastensuojelun työmäärä, ja siksi turhia ilmoituksia ei haluta tehdä. Moni päiväkotikiemppailee ilmoituksen vasta siinä vaiheessa, kun huoli on varma ja jo melko suuri.

Eriksson ja Arnkil (2012, 34) tuovat esiin, miten usein työntekijät pelkäävät lastensuojeluilmoituksen tekemistä vanhempien reaktioiden takia. Monesti pelätään, että vanhemmat suuttuvat, loukkaantuvat tai käyvät väkivaltaisiksi. Lastensuojelulain keskeisin periaate kuitenkin on turvata lapsen etu yhdessä perheen kanssa. Olisikin kunnioittavaa ilmoittaa vanhemmille suoraan ja avoimesti olevansa niin huolissaan lapsesta, että aikoo pyytää sosiaalityöntekijän apua tilanteeseen. Jos työntekijä yrittää piilottaa huoltaan tai on yhteydessä sosiaalitoimeen nimettömänä, vaikeuttaa tämä heti työntekijän ja vanhempien välistä vuorovaikutusta ja luottamusta. Jos salaillaan asioita, ei luontevaa ja avointa yhteistyötä synny ja ilman yhteistyötä lasta ja perhettä on vaikea auttaa.

Lastensuojelun Keskusliiton ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian vuonna 2010 tekemän tutkimuksen mukaan päivähoidossa ehkäisevän lastensuojelun menetelmistä tiedetään liian vähän (Paavola ym. 2010, 12). Sen lisäksi, että menetelmistä tiedetään liian vähän, olemme jääneet pohtimaan, onko päiväkodin henkilökunnalla jäsenyntyitä toimintamalleja huolen puheeksiottamiseen. Meitä on mietityttänyt, arkailevatko päiväkodin työntekijät puheeksioton kanssa ja onko heidän vaikea kertoa vanhemmille, että heidän lapsensa kehitys- ja kasvuolosuhteista ollaan huolissaan. Erikssonin ja Arnkillin (2012, 8) mukaan

puheeksiottoa voidaan vältellä, koska pelätään huoltajien närkästymistä, eikä koulutukseen välttämättä ole antanut valmiuksia vaikeiden asioiden puheeksiottoon. Tavoitteenamme onkin myös selvittää, kokevatko lastentarhanopettajat puheeksioton vaikeaksi tilanteeksi sekä kokevatko he tarvitsevansa siihen lisäkoulutusta.

Työmme tarkoituksena on saada lastentarhanopettajat ajattelemaan huolen puheeksiottoon liittyviä toimintatapoja ja kiinnittämään huomiota puutteisiin, jos sellaisia ilmenee. Tarkoituksena on myös se, että opimme itse lisää päiväkodin toimintamalleista sekä tutkimuksen tekemisestä ja toimintaperiaatteista. Päiväkoti on yksi mahdollisista tulevista työkentistämme, joten tekemämme opinnäytetyön myötä olemme valmistautuneempia työn haasteisiin. Opinnäytetyömme valmistuttua toivomme, että siitä olisi hyötyä ainakin toimeksiantajallemme heidän päiväkodissaan tehtävään lastensuojelullisen huolen puheeksiottoon ja siinä ilmeneviin mahdollisiin puutteisiin.

2.2 Tiedonhaun kuvaus

Tiedonhakuun haimme apua tiedonhakuklinikalta, jossa saimme vinkkejä eri tietokannoista ja niiden käytöstä. Tiedonhakuklinikalla haimme aineistoja Arto-, Aleksis-, Melinda- ja Masto-Finna-tietokannoista. Eniten hyödyimme Melinda-tietokannasta, koska siellä oli aihettamme käsitteleviä aiempia tutkimuksia. Artosta ja Aleksista emme hyödyntäneet aineistoja lainkaan, sillä emme löytäneet sieltä mitään hyödyllistä opinnäytetyöhömmme liittyen. Englanninkielistä lähdettä yritimme opinnäytetyöhömmme etsiä, mutta emme löytäneet mitään sopivaa. Jätimme siis englanninkielisen lähteen tietoisesti pois työstämme. Lisäksi olemme käyneet läpi aiemmin tehtyjä omaa aihettamme lähellä olevien opinnäytetöiden lähdeluetteloita, joista olemme ottaneet mukaan työhömmme soveltuvia lähteitä.

Lähteiden suhteen olemme olleet kriittisiä ja valinneet opinnäytetyöhömmme mukaan aineistoja, jotka ovat ilmestyneet kymmenen viime vuoden sisällä. Huhtasen teos (2004) Varhainen puuttuminen on hieman vanhempi lähde, jonka otimme poikkeuksena mukaan, sillä koimme sen hyödylliseksi sen liittyessä niin vahvasti aiheeseemme. Lisäksi Erikssonin ja Arnkilin teos (2005) Huoli puheeksi on kymmenen vuotta vanha, mutta se on erittäin keskeinen teos varhaisen puuttumisen ja huolen puheeksioton kannalta. Olemme huomanneet, että Erikssonin ja

Arnkilän teosta on käytetty paljon lähteenä aiheitamme käsittelevissä teoksissa ja tutkimuksissa, joten otimme sen myös mukaan opinnäytetyöhöemme.

2.3 Aiemmat tutkimukset

Joanna Mäkelä (2012) on tehnyt ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön, jossa hän tutkii varhaista puuttumista ja huolen puheeksiottoa pirkanmaalaisen kunnan päiväkodeissa työntekijöiden näkökulmasta. Jo opinnäytetyön nimi viittaa hyvin paljon omaan työhömmee, jossa käsittelemme varhaista puuttumista ja huolen puheeksiottoa nimenomaan lastentarhanopettajien näkökulmasta. Työssämme tutkimme ehkäisevän lastensuojelun toteutumista päiväkodissa sekä sitä, millaisin keinoin lastentarhanopettajat ottavat lastensuojelullisen huolen puheeksi vanhempien kanssa. Vaikka käsittelemme varhaista puuttumista, emme tutki sitä, miten erityinen huoli esimerkiksi lapsen kielen kehityksen tai muun toiminnan suhteen otetaan puheeksi, vaan tutkimme ainoastaan lastensuojelullisen huolen puheeksiottoa.

Mäkelä (2012) ei ole tutkimuksessaan löytänyt yhtä oikeaa määritelmää varhaiselle puuttumiselle. Kuikan (2005) mukaan varhaisen puuttumisen käsitteestä keskustellaan säännöllisesti yhteistyössä olevien tahojen välillä. Yleisesti varhaisella puuttumisella tarkoitetaan kuitenkin sitä, että lapsiin ja perheisiin liittyvät huolet ja ongelmat tulee havaita varhain ja niihin tulee reagoida mahdollisimman nopeasti etsimällä tilanteeseen ratkaisu ajoissa. Pelkkä varhainen puuttuminen ei myöskään riitä, vaan lisäksi tarvitaan menetelmiä, joilla edistetään lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia sekä pyritään ehkäisemään mahdollisia syntyviä ongelmia jo ennalta. (Mäkelä 2012, 17.)

Mäkelä (2012) on käsitellyt tutkimuksessaan varhaisen puuttumisen eettisiä toimintaperiaatteita, jotka nousevat varhaisessa puuttumisessa erittäin tärkeäksi. Varhainen puuttuminen on puuttumista lapsen ja perheen elämään ja tällöin voi olla kyse aroistakin aiheista. Peltola (2009) korostaa, että eettisyyden pohtiminen kuuluu olennaisesti sekä varhaiseen puuttumiseen että avoimeen yhteistyöhön. Näiden eettisten periaatteiden mukaan työntekijän tulee huomioida se, että vastuu varhaisessa puuttumisessa on sillä henkilöllä, jolla huoli ensimmäisenä herää. Vastuuta ei voi siirtää toiselle. Jokaiselle työntekijällä onkin velvollisuus ottaa

kokemansa huoli puheeksi ilman syytelyitä. Kunnioittava puheeksiotto luo mahdollisuudet paremmalle yhteistyölle. (Mäkelä 2012, 17–19.)

Anna Kainulainen (2007) on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut päivähoitoa lapsen avoimuollollisena tukitoimena. Kainulaisen tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää avoimuollollisena tukitoimena järjestetyn päivähoidon prosessia moniammatillisena yhteistyönä eri asiantuntijoiden näkökulmasta. Kainulainen suoritti tutkimuksensa haastattelemalla päiväkodin johtajaa sekä päiväkodin kanssa yhteistyössä toimivaa lastensuojelun työntekijää sekä ryhmähaastattelemalla johtajaa, lastensuojelun työntekijää ja yhtä päiväkodin lastentarhanopettajaa. Kainulainen käytti haastattelun muotona meidän tavoin teemahaastattelua. Lisäksi tutkimusaineistona on toiminut päiväkodin kasvatusvastuussa olevalta henkilökunnalta kyselylomakkeen avulla saatu aineisto. (Kainulainen 2007, 33–38.)

Kainulainen (2007, 48) käsittelee tutkielmassaan päivähoitoa ja lastensuojelua käsitteinä, mutta sinänsä Kainulaisen tutkimus eroaa aiheestamme, sillä tarkoituksenamme on tutkia lastensuojelullisen huolen puheeksiottoa päiväkodissa. Kainulainen selvitti tutkielmassaan lastensuojelun avoimuollon puolta ja eri yhteistyötahojen roolia avoimuollon tukitoimen alkaessa päiväkodissa. Me emme tutkimuksessamme juurikaan käsittele lastensuojelun avoimuolltoa emmekä moniammatillisuutta, vaan nimenomaan lastentarhanopettajien käsitystä lastensuojelullisesta huolesta. Kainulaisen (2007, 48) mukaan päivähoito on lastensuojelun keveimpiä ja ensisijaisia avoimuollon tukitoimena järjestettyjä tukitoimia. Se on ammatillinen tukimuoto perheille, joissa on huolta lasten tilanteesta.

Lapsen päivähoidon järjestäminen avoimuollon tukitoimena voi käynnistyä kahdella eri tavalla. Huolen nouseminen päiväkodissa on yleisempi syy. Päiväkodin henkilökunta huolestuu lapsen tilanteesta ja vie huolensa eteenpäin päiväkodin johtajalle. Yhdessä pohditaan tilannetta ja otetaan yhteyttä lastensuojelun ammatilliseen. Ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä huolta yritetään puida lapsen vanhempien kanssa, mutta mikäli tämä ei auta, otetaan yhteyttä lastensuojelun työntekijään. Ilmoituksen tekemisen jälkeen huoli on jaettu lastensuojelun työntekijän kanssa, joka jatkaa tilanteen selvittämistä. (Kainulainen 2007, 48–49.)

Toinen mahdollinen avohuollon tukitoimen alkamissyys on lastensuojelutyöntekijän yhteydenotto päiväotiin. Tällaisissa tilanteissa perheestä on ollut huolta jo pidempään ja he ovat jo lastensuojelun asiakkaita. Vanhempien kanssa keskustellaan tilannetta helpottavista tekijöistä ja ehdotus päivähoidosta voi tulla lastensuojelun työntekijältä, vanhemmilta tai perhetyöntekijältä. Kaikki avohuollon tukitoimet ovat vapaaehtoisia, eli niihin ei voida ketään pakottaa. Prosessin tarkoituksena on auttaa perheen tilannetta, helpottaa vanhempien jaksamista sekä tukea vanhempia ja parantaa lapsen tilannetta perheessä. (Kainulainen 2007, 49.)

Saija Kivimäki on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan (2009, 1–2) päivähoiton ja lastensuojelun välistä yhteistyötä. Hänen tutkimuksensa kohteena ovat olleet ammatilliset aikakauslehdet, joiden artikkeleiden pohjalta hän on selvittänyt, millaiset ovat lähtökohdat lastensuojelun ja päivähoiton väliselle yhteistyölle. Myös Kivimäki käsittelee tutkielmansa tietoperustassa muun muassa ennaltaehkäisevää työtä, varhaista puuttumista sekä huolen syntymistä ja sitä miten yhteistyö etenee sen jälkeen, kun huoli lapsesta on syntynyt. Hänen pro gradu -tutkielmansa tietoperustasta löytyy siis paljon samoja aiheita kuin meilläkin. Kuitenkin eroavaisuuksiakin löytyy, sillä Kivimäki tutkii päivähoitoa avohuollon tukitoimena sekä sitä, millaisia avohuollon tukitoimena päivähoitoon sijoitetut lapset ja perheet ovat. Eli hän keskittyy enemmän siihen hetkeen, kun perheellä on jo lastensuojelun asiakkuus, eikä niinkään ennaltaehkäisevään vaiheeseen.

Kivimäen (2009, 32–33) tutkielman tuloksista selviää, että huoli lapsesta voi syntyä päiväkodin tai sosiaalitoimen aloitteesta. Kivimäen käyttämien artikkeleiden mukaan etenkin lastensuojelun tarpeen epäily on vaikeampi ottaa puheeksi vanhempien kanssa, kuin lapsen kehitykseen liittyvät asiat. Ongelmana on myös ollut se, että perheeseen on vaikea saada kontaktia tai yhteydenpito lakkaa kokonaan. Lastentarhanopettajat ovat myös pohtineet missä menee raja, jonka jälkeen pitäisi ottaa yhteyttä lastensuojeluun. Monet Kivimäen käyttämistä artikkeleista ovat jopa 15 vuotta vanhoja ja ne on kirjoitettu vanhan lastensuojelulain aikana, joten onkin mielenkiintoista nähdä, saammeko erilaisia tuloksia haastattelumme perusteella, ja onko lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyö kehittynyt näiden vuosien aikana.

Saara Pellinen on pro gradu -tutkielmassaan (2008, 4) selvittänyt päivähoiton työntekijöiden ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden huolen tulkintoja varhaisen puuttumisen mahdollistajina perheiden ongelmassa. Pellinen on tutkinut lastensuojelun sosiaalityön ja päivähoiton henkilöstön tunnusomaisia piirteitä heidän työssään kokemasta huolesta sekä keinoista ja toiveista huolen vähentämiseksi. Lisäksi Pellinen on tutkielmassaan selvittänyt, miten sosiaalityö ja päivähoitotyö suhteutuvat työaloina toisiinsa huolen tulkintojen myötä, ja kuinka paljon päivähoiton työntekijät kokevat huolta omassa työssään.

Pellinen (2008) on tutkielmassaan tutkinut päivähoiton työntekijöiden ja sosiaalityön työntekijöiden eroja huolen tulkintojen suhteen. Pellinen on siis keskittynyt vertailemaan kahta eri työntekijäryhmää, kun me tutkimuksessamme tutkimme vain päivähoiton työntekijöiden kokemusta huolen puheeksiotosta. Toisaalta tutkimuksessamme tutkitaan lastensuojelullista huolta, joten Pellisen tutkimuksesta voi saada hyviä näkökulmia päiväkodin työntekijöiden ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulmien eroista, joita voi pohtia tutkimuksessamme ilmeneviin lastentarhanopettajien näkemyksiin. (Pellinen 2008, 8.)

Suvi Hiitelä on tutkinut vuonna 2012 julkaistussa pro gradu -tutkielmassaan työntekijöiden käsityksiä päivähoiton merkityksestä lastensuojelun tarpeessa olevalle lapselle. Tässä pro gradussa keskeisenä tavoitteena on tutkia päivähoitoa avohuollon tukitoimena, joten se eroaa meidän opinnäytetyöstämme siltä osin. Tutkielmassaan Hiitelä myös selvittää, miten päivähoito on tukenut lastensuojelun tarpeessa olevaa lasta ja onko päivähoiton työntekijöillä ollut riittävästi resursseja tukea tällaista lasta. Hiitelä käytti tutkimuksessaan teemahaastattelua ja toteutti sen ryhmähaastatteluna, kuten mekin teemme. (Hiitelä 2012, 31, 34.)

Hiitelän (2012) tutkimuksen tuloksista selviää, että päivähoiton henkilökunnan mielestä haasteellisinta lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen tukemisessa on yhteistyö vanhempien kanssa. Vanhemmat saattavat vältellä henkilökuntaa, valehdella tai vääristellä asioita. Tämän takia lasta pitää havainnoida tarkasti, jotta on mahdollista saada sellaista tietoa, jota vanhemmat eivät ole kertoneet. Asioita pitää myös vaistota. (Hiitelä 2012, 64.) Tätä vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä voimme varmasti pohtia myöhemmin omissa tuloksissamme.

Päivi Ropponen on tutkinut vuonna 2013 julkaistussa pro gradu -tutkielmassaan päivähoiton ja lastensuojelun yhteistyötä. Ropposen tutkielman tuloksissa oli meidän opinnäytetyömme kannalta kiinnostavia tuloksia. Tutkimuksen tuloksien mukaa päivähoiton henkilöstöllä nähtiin olevan epäselvyyttä lastensuojelulaista ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Sosiaalityöntekijät epäilivät, että päivähoiton henkilöstön ennakkoluulot lastensuojelua kohtaan johtuisivat heidän riittämättömistä tiedoista lastensuojelun toimintakäytännöistä. Lastensuojelulain uudistuksen jälkeen kynnys lastensuojeluilmoituksen tekemiseen on madaltunut, mutta päivähoiton henkilökunta miettii edelleen tarkasti ennen kuin sen tekevät. Myös lastensuojeluntyöntekijät on koettu vaikeasti tavoitettaviksi. (Ropponen 2013, 38–39.)

3 LASTENSUOJELULLINEN HUOLI PÄIVÄKODISSA

Olemme tehneet rajausta tutkimuksemme tietoperustan suhteen, jotta löytäisimme juuri aiheemme kannalta tärkeää ja oleellista tietoa. Keskeisimmiksi käsitteiksi valikoituivat ehkäisevä lastensuojelu, varhainen puuttuminen ja lastensuojelu päiväkodissa. Opinnäytetyömme aiheen kannalta tärkeä käsite on ennaltaehkäisevä lastensuojelu, koska se on yläkäsite, johon sisältyy lastensuojelullisen huolen puheeksiotto. Varhainen puuttuminen on myös hyvin oleellinen käsite opinnäytetyössämme, sillä ehkäisevällä lastensuojelulla päiväkodissa tarkoitamme nimenomaan lastentarhanopettajien varhaista puuttumista ja huolen puheeksiottoa jo heti lastensuojelullisen huolen heräämisen alkuvaiheessa. Lastensuojelu päiväkodissa valikoitui myös yhdeksi käsitteeksemme, sillä teemmehan tutkimuksemme nimenomaan päiväkodissa.

3.1 Ehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelu on yksi osa laajempaa lasten suojelun kokonaisuutta, johon osallistuu koko yhteiskunta ja kaikki kansalaiset. Se perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen, jonka mukaan lapsella on oikeus muun muassa turvalliseen kasvu-ympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. YK:n tarkoittamassa muodossa lasten suojelu ei toteudu vain lastensuojelutoimenpiteiden avulla, vaan siihen tarvitaan laajempaa hyvinvointipolitiikkaa ja muita toimia. (Taskinen 2010, 19.) Kunnan on järjestettävä ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi päiväkodissa. (Lastensuojelulaki 2007/417, 3a§.)

Lapsen oikeudesta turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun asetetaan lastensuojelulaissa. Lastensuojelun laajaan määritelmään kuuluvat toimet, jotka edistävät lasten ja nuorten hyvinvointia ja ehkäisevät varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Suuressa roolissa ehkäisevän lastensuojelun toteuttamisessa ovat neuvola, päiväkotiki ja koulu. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on tarjota apua ja tukea riittävän varhain, jotta suurempia ongelmia ei syntyisi. (THL 2014a.)

Laaksolan (2015, 3) mukaan yksilökeskeisyys on johtanut eräänlaiseen sivustakatsomiseen: jos jollakin menee huonosti, se on hänen asiansa, eikä muilla ole siihen oikeutta puuttua. Lapsi, joka on vaikeuksissa, ei saa apua heti, vaan kaikki jätetään muiden huoleksi. Moni aikuinen sanoo ymmärtävänsä vaikeuksissa olevia, muttei kuitenkaan ole valmis tekemään mitään. Pelkkä ymmärtäminen ei riitä. Opettajat ja lastentarhanopettajat ovat ihmisiä, jotka ovat avainasemassa lasten hyvinvoinnin sekä turvallisen elämän takaajina. Kun kodista ei löydy lapselle apua ja tukea, on päiväkotit ja koulu ensimmäisiä, jotka voivat tulla apuun.

Lastensuojelullista tarvetta lisää se, että peruspalveluissa ja päivähoitossa ei ole riittäviä voimavaroja tukea oireilevia lapsia, jolloin varhainen tuki viivästyy ja ongelmista tulee isompia ja ne alkavat kasautua (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 289). Ehkäisevästä lastensuojelusta siirtyminen lastensuojelun lapsi- ja perhekohtaisen työn ja avohuollon asiakkaaksi perustuu tiettyyn arviointi- ja päätösprosessiin. Ehkäisevän lastensuojelun piiriin kuuluu lapsia, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaita. Päinvastoin myös avohuollon piiriin kuuluu lapsia, jotka saavat myös erityistä tukea peruspalveluista ja ovat näin ehkäisevän lastensuojelun piirissä. (Bardy 2013, 104.)

Ehkäisevän lastensuojelun ja varsinaisen perhe- ja lapsikohtaisen lastensuojelun erottaa toisistaan lastensuojelun asiakkuuden kriteeri sekä työn tekemisestä vastuussa oleva taho. Lain mukaan ehkäisevän lastensuojelun piiriin kuuluvat yleinen yhteistyö, huolen puheeksiotto sekä lastensuojeluilmoituksen tekeminen. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän käynnistäessä lastensuojelun tarpeen selvityksen alkaa lapsen asiakkuus ja näin ollen myös lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelutyö. Lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla tarkoitetaan toimenpideprosessia, johon kuuluvat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon sekä sijaishuoltoon liittyvät asiat. (Remsu & Törönen 2007, 40.)

Lastensuojelun Keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia tekivät kesäkuussa 2010 kyselyn, jossa selvitettiin, miten uudistettu lastensuojelulaki oli vaikuttanut eri ammattiryhmien ehkäisevän lastensuojelun toimintatapoihin ja mahdollisuuksiin. Kyselyllä haluttiin kerätä tietoa siitä, millaisia

kokemuksia eri ammattiryhmillä oli ehkäisevästä lastensuojelusta. (Paavola ym. 2010, 3–4.)

Lastensuojeluilmoitusten tekemisen kynnyks on madaltunut lakiuudistuksen jälkeen, mutta tuloksien perusteella päivähoidosta tehdään edelleen selvästi harvemmin lastensuojeluilmoituksia, kuin muilta tahoilta, esimerkiksi neuvoloista tai kouluista. Toimiva yhteistyö on tärkeä resurssi ehkäisevässä lastensuojelussa. Lastensuojelun Keskusliiton ja Talentian tekemän tutkimuksen vastausten mukaan lastensuojelun asiantuntijoilta on joskus vaikea saada apua, sillä sosiaalityöntekijät ovat usein kiireisiä ja vaikeasti tavoitettavissa. Joskus heihin saa yhteyden vasta, kun tehdään lastensuojeluilmoitus. (Paavola, ym. 2010, 6–10, 12.)

Päivähoidon henkilökunta kaipasi konkreettista apua varhaiseen puuttumiseen ja heiltä on tullut myös eniten kritiikkiä yhteistyön toimivuudesta. Monien mielestä yhteistyö on liian vähäistä ja sitä vaikeuttaa sosiaalitoimen vaihtoluovollisuus. Päivähoidon vastauksista nousee esiin se, että ehkäisevästä lastensuojelusta ja sen menetelmistä tiedetään liian vähän. Tieto ei ole myöskään riittävää sen suhteen, milloin lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä ja riittääkö pelkkä huoli ilmoituksen tekoon vai pitäisikö laiminlyönnistä olla joitakin todisteita. (Paavola ym. 2010, 6–10, 12.)

Paavolan ym. (2010, 16–18) mukaan uusi lastensuojelulaki on tuonut yleisesti monia parannuksia ehkäisevään lastensuojeluun. Perheet saavat apua nopeammin ja varhaisemmassa vaiheessa kuin aiemmin. Lastensuojeluilmoitusten tekeminen on helpottunut ja selkeytynyt. Osa Lastensuojelun Keskusliiton ja Talentian tutkimukseen osallistuneista tahoista on sitä mieltä, että konsultoinnin mahdollisuus on parantunut eli perheen asioista voidaan keskustella, mutta lastensuojeluilmoitus ei ole välttämätön. Toki kehityskohteitakin löydettiin, esimerkkinä yhteistyön tehostaminen ja päivähoidon roolin entistä selkeämpi jäsentäminen ehkäisevän lastensuojelun toimijana.

3.2 Varhainen puuttuminen

Varhaiseen puuttumiseen kuuluu kaksi ulottuvuutta. Varhaisella puuttumisella pyritään ennakolta ehkäisemään ongelmien syntymistä ja toisaalta varhainen puut-

tuminen on myös korjaavaa toimintaa. Päivähoito toteuttaa näitä molempia tehtäviä. Päivähoitojärjestelmä takaa lapselle hoidon, kasvatuksen ja opetuksen sekä vanhemmille mahdollisuuden käydä töissä. Päivähoito toimii siis ennaltaehkäisevänä instituutiona yhteiskunnassamme. (Huhtanen 2004, 45.) Varhaisen puuttumisen vaihteita ovat huolen tunnistaminen, sen puheeksiottaminen lapsen ja vanhempien kanssa sekä korjaavat toimenpiteet. Kun ihmisten elämään puututaan, on se myös aina samalla lupaus tehdä jotain. Huolen tunnistamisessa voi käyttää apuna huolen vyöhykkeistöä, jonka avulla työntekijä voi arvioida omaa huoltaan ja tarvetta puuttua siihen. (Taskinen 2007, 18.)

Tavoitteena varhaisessa puuttumisessa on lapsen ja perheen ongelmien havaitseminen ja niihin puuttuminen mahdollisimman varhain ja niin, että lapsi ja hänen perheensä saavat oikeanlaista apua ja palvelua oikea-aikaisesti. Varhainen tuki ja puuttuminen tarkoittaa myös toimintaperiaatetta, jonka mukaan on tarkoituksenmukaista ja järkevää toimia mahdollisimman varhain ennen ongelmien vakavoitumista tai heti silloin, kun työntekijä tunnistaa lapsen elinolojen ja elämäntavan riskit. Viranomaisten yhteistyötä parantamalla sekä korostamalla lastensuojelutyön suunnitelmallisuutta ja tehokkaiden avopalveluiden ensisijaisuutta voidaan osaltaan parantaa varhaisen puuttumisen toimivuutta. (THL 2015a.)

Huolen puheeksiotto on osa kunnioittavaa varhaista puuttumista. Syntynyt huoli on merkki siitä, että asioiden epäillään menevän huonoon suuntaan, ellei muutosta saada aikaan. Muuttuneessa tilanteessa tarvitaan yhteistyötä niin lapsen tai nuoren itsensä kanssa kuin myös hänen huoltajansa kanssa. Työntekijän kokiessa huolta lapsesta tai nuoresta häntä saattaa huolestuttaa, kuinka lapselle tai nuorelle on käymässä, jos auttamistyyliä ei muuteta. Tällöin nousee tarve saada tilanteen selvittämiseen mukaan myös muiden voimavaroja. Huoltajien toiminta tilanteessa on keskeistä, mutta toisaalta useimmiten heidän tulisi muuttaa toimintamallejaan. Huolen puheeksiotto tulisikin toteuttaa niin, ettei kukaan loukkaannu ja tilanne hankaloitu entisestään. Huolen puheeksiottaminen tuntuu usein vaikealta. Huoltajien reaktiota saatetaan pelätä, minkä vuoksi työntekijä saattaa arastella asian esille ottamista, siirtää sitä tai jopa toivoa, että joku toinen tekisi sen. (Eriksson & Arnkill 2005, 7–8.)

Toisinaan lapsen paha olo on selvästi havaittavissa, minkä seurauksena lastensuojelullinen huoli nousee niin vahvasti esiin, että tilanne edellyttää kasvattajan puuttumista asiaan. Jos kasvattajalla ei ole mitään sellaista tietoa lapsesta tai perheestä, mikä selittäisi lapsen pahan olon tai päivähoitotakaan ei siihen syytä löydy on parempi nostaa kissa pöydälle ja kysyä asiaa suoraan vanhemmilta, kuin jättää kysymättä. Kun päiväkodin työntekijällä nousee huoli lapsesta, tulee hänen ottaa asia puheeksi vanhempien kanssa. Tätä vaihetta kutsutaan huolen puheeksioton vaiheeksi. Tämän jälkeen alkaa lapsen kehitystä tukeva prosessi, josta käytetään myös termiä varhainen puuttuminen. (Koivunen 2009, 160, 174.) Päivähoidon tehtävänä on vastata lastensuojeluilmoituksen tekemisestä silloin, kun lapseen käytetään fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa, lapsen kasvatusta, hoitoa tai fyysisten tarpeiden täyttämistä laiminlyödään, vanhemmilla on päihde- tai mielenterveysongelmia tai kun lapsi oireilee, esimerkiksi olemalla ahdistunut, levoton tai pelokas. (Huhtanen 2004, 69.)

Huoli on työntekijän subjektiivinen näkemys, joka syntyy asiakassuhteessa ja sen lähtökohtana on lapsen tai perheen ongelma. Keskeistä huolen puheeksiotossa on juurikin siihen omaan huoleen tarttuminen. Eli työntekijä ottaa puheeksi oman huolensa eikä puhu lapsen tai perheen ongelmista. Tällä tavalla työntekijä pyytää huoltajilta apua huolensa vähentämiseksi. Kun työntekijä kertoo huoltajalle konkreettisia esimerkkejä ja havaintoja, esimerkiksi siitä miten lapsi toimii eri tilanteissa, on hänen helpompi saada selkeä käsitys työntekijän huolesta. Työntekijän ei tarvitse olla oikeassa tai tietää varmasti ongelmaa ottaakseen huolensa puheeksi huoltajan kanssa. Tärkeää on, että työntekijä löytää lapsen ja perheen voimavarat voidakseen löytää sopivia tukitoimia, joihin myös vanhemmat voivat osallistua. Kunnioittava ja tasavertainen kohtaaminen voi toteutua vain, kun perheessä nähdään myös jotakin hyvää. (Eriksson & Arnkill 2005, 7, 11, 21–23.)

Kun päivähoiton opettajia on pyydetty määrittelemään, millaisista asioista on kyse, kun puhutaan huolesta, he ovat nostaneet esiin esimerkiksi seuraavia havaintoja: lapselta puuttuu perusturva, lasta on pahoinpidelty, lapsi on hoitamaton ja likainen, lapsen puheet ovat ikätasolle sopimattomia, vanhemmilla on päihdeongelmia tai vanhemmuus on hukassa (Pihlaja & Koivunen 2010, Alijoki & Pihlaja 2012, 262 mukaan). Tesson (2009) mukaan tärkeä asia omaa huolta pohtiessaan on muistaa, että oma huoli ei ole pätevä tilanearvio, vaan huolen takia on ryhdyt-

tävä toimiin, jotta tietää, tarvitseeko oikeasti olla huolissaan. Huoli ei vielä tarkoita, että asia olisi niin. Huoli on asia, jonka perusteella lähdetään selvittämään asiaa ja tekemään yhteistyötä. Omaan huoleen kannattaa puuttua ajoissa, eikä kannata antaa sen paisua.

Huolen puheeksiottamisen tueksi on olemassa lomake, joka sisältää kysymyksiä, joiden avulla työntekijä voi valmistautua puheeksiottotilanteeseen sekä käydä sitä jälkikäteen arvioiden läpi. Lomakkeen ensimmäisessä osassa on kysymyksiä, joita pohditaan, kun kokee puheeksiottamisen tarpeelliseksi ja haluaa ymmärtää tilanteesta lisää. Lomakkeen ensimmäisessä osiossa itselleen selkeytetään esimerkiksi mistä on huolissaan lapsen tilanteessa, kuinka suuri huoli on sekä mitä tapahtuu, jos huolta ei ota puheeksi. Eli tässä palautetaan mieleen miksi huoli on syntynyt. (Eriksson & Arnkil 2005, 12–15.)

Toisen osion kysymyksiä pohditaan, kun on valmistautumassa puheeksiottotilanteeseen huoltajien kanssa. Nämä kysymykset auttavat löytämään juuri itselleen sopivan, arvostavan ja luontevan tavan ilmaista huoli. Kysymyksiä ovat esimerkiksi: *Missä asioissa lapsen huoltaja kokee saavansa sinulta tukea?, Miten otat huolesi ja yhteistyötoiveesi esille? sekä Ennakoi, mitä tapahtuu puheeksiottotilanteessa.* Tässä vaiheessa voi jopa kirjoittaa ylös, miten avaa keskustelun ja muotoilee asian. Lomakkeen kolmannen osion kysymyksiä mietitään puheeksiottotilanteen jälkeen. Työntekijä pohtii, miten tilanne on sujunut, miten se on toteutettu sekä tunnelmiaan ennen ja jälkeen sekä puheeksioton aikana. (Eriksson & Arnkil 2005, 12–15.)

Oman huolen jäsennyksessä voi käyttää apuna huolen vyöhykkeistöä. (KUVA1.) Kun työntekijälle nousee huoli lapsesta, työntekijä alkaa usein miettiä, miten hyvin hän selviää työntekijänä, riittävätkö hänen voimavaransa ja osaaminen vai tarvitaanko lisätukea ja kontrollia. Tässä kohtaa voi ottaa avuksi huolen vyöhykkeistön, joka on kehitetty Stakesin Palmuke-projektissa. (Arnkil, Eriksson & Arnkil 2000, Eriksson & Arnkil mukaan 2012, 25.) Vyöhykkeistön avulla työntekijä saa jäsennettyä lasta tai nuorta koskevan huolen astetta, omien auttamismahdolluuksiensa riittävyttä sekä mahdollisten lisävoimavarojen tarpeellisuutta. (Eriksson & Arnkil 2012, 25–27.) Seuraavaksi avaamme huolen vyöhykkeistöä kuvan 1 avulla.

KUVA1. Työntekijän kokeman lasta tai nuorta koskevan huolen vyöhykkeistä (THL 2014b)

Ei huolta	Pieni huoli	Tuntuva huoli	Suuri huoli
1	2	3	4
Ei huolta lainkaan.	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoima-varojen tarpeesta.	Huoli on tuntuva. Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huoli on erittäin suuri. Omat keinot ovat lopussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti.

* kontrolli = tilanteen hallinnan lisääminen esimerkiksi rajoittamalla jotain epätoivottavaa asiaa.

Tilanteessa, jossa työntekijä kokee, että lapsen asiat ovat hyvin, ollaan *ei huolta* olevassa tilassa (1). Tällöin lapsella on hyvät kehitysolosuhteet ja lapsi oppii ja kehittyy hyvin. Kun esiin nousee tekijöitä, jotka herättävät työntekijässä pientä huolta ollaan *pienen huolen alueella* (2). Pienen huolen alueella huolta saattaa esiintyä toistuvastikin, mutta työntekijä luottaa omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Erityiselle yhteistyölle ei ole vielä tarvetta ja työskentely ja toivotut tilanteen muutokset ovat vielä tehtävissä kunkin tahon omin voimin. (THL 2014b.)

Kun huoli on tuntuva ja kasvaa koko ajan, puhutaan *harmaasta vyöhykkeestä* (3). Tässä vaiheessa työntekijän omat auttamiskeinot ovat vähissä tai jo kokonaan loppuneet. Työntekijä ei enää usko omiin auttamismahdollisuuksiinsa. Kun ollaan huolen harmaalla vyöhykkeellä, on huolta yleensä esiintynyt jo pitkään. Tällä huolen vyöhykkeellä asiakkuudet ovat yleensä kuormittavia ja eri työntekijöiden työnjako on yleensä epäselvä tai muiden tahojen mukanaolosta ei ole selvyttä. Työntekijä kokee tarvitsevänsä lisää voimavaroja ja kontrollia, mutta samaan aikaan pelkää liioittelevansa ja on epävarma riittävästä näytöstä. *Huolen harmaalla vyöhykkeellä* työntekijä joutuu myös miettimään omia velvollisuuksiaan siitä, si-

tooko häntä vaitiolovelvollisuus vai lastensuojelulain 40 pykälän ilmoitusvelvollisuus. (THL 2014b.)

Kun työntekijä arvioi lapsen tai nuoren olevan vaarassa ollaan *suuren huolen alueella* (4). Työntekijä kokee suurta huolta ja hänen omat auttamiskeinot ovat lopussa. Työntekijä haluaa tarvittavat yhteistyötahot ja -kumppanit välittömästi mukaan. Voidaan puhua myös kriisivyöhykkeestä, jolloin tilanne itsessään pakottaa toimimaan, esimerkiksi ottamaan yhteyttä sosiaalityöntekijään tai poliisiin. (THL 2014b.)

3.3 Lastensuojelu päiväkodissa

Lasten määrä päivähoidossa on kasvanut tasaisesti. Päivähoidossa oli 228 981 lasta vuonna 2012. Lähes 63 prosenttia suomalaisista 1-6-vuotiaista lapsista oli joko kunnallisessa tai yksityisessä päivähoidossa Kelan yksityisen hoidon tuen turvin. 15 viime vuoden aikana kunnallisessa päiväkotihoidossa olevien lasten määrä on kasvanut kymmenen prosenttia, kun vastaavasti perhepäivähoidossa hoidettujen lasten määrä on puolittunut. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 260.)

Yhteiskunta tarjoaa lapsiperheille lasten päivähoitoa, joka on yksi osa yhteiskunnan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää. Päivähoito toimii myös yhtenä osana ehkäisevää lastensuojelua. Kun päiväkodissa huomataan lapsen erityisen tuen tarve, vastataan siihen kasvatuksellisin ja kuntoutuksellisin keinoin. Varhaiskasvatuksen arjessa ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan lapsen tuen tarpeen eri vaiheissa. Päiväkoti toimii ehkäisevänä lastensuojeluna tarjotessaan tukea perheille heidän kasvatustehtävässään sekä tukiessaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. (THL 2015b.) Päivähoito mahdollistaa vanhempien työssäkäynnin tarjoamalla lapselle hoitopaikan sekä huolehtimalla lapsen tarpeista hoidon aikana. Päivähoidolla on myös kasvatuksellinen ja opetuksellinen rooli, ja päivähoito tarjoaakin lapsen tarpeet huomioon ottaen jokaisen lapsen ikätason mukaista monipuolista toimintaa. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2007, 186.)

Päiväkodin perustehtäviin kuuluu lasten hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta huolehtiminen. Päiväkodissa tehdään myös paljon yhteistyötä eri verkostojen,

kuten vanhempien, neuvolan, koulun ja lastensuojelun, kanssa. Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen lisäksi päiväkodin perustehtäviin voidaan lukea vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, verkostotyö ja lastensuojelun tukitoimi. Lasten hoito sisältää sekä hoivan että perushoidon. Perushoitoon kuuluu lapsen perustarpeista, kuten ravinnon saannista ja läheisistä ja turvallisista ihmissuhteista sekä riittävästä unesta huolehtiminen. Perushoitoon tulisi kuulua myös hoivan elementtejä, joissa pyritään lämpimän vuorovaikutuksen kautta lapsen hyvinvoinnin ja turvallisuuden saavuttamiseen. (Koivunen 2009, 11–12.)

Erityisen tärkeää päivähoidossa on vanhempien tukeminen sekä vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö niin, että vanhemmat tunsivat osaavansa ja jaksavansa olla lapsensa kanssa. Vanhemmat ovat kuitenkin jokaiselle lapsella aina ne tärkeimmät henkilöt, joten vanhempien tukeminen päivähoidossa tukee myös lapsen kehitystä ja kasvua. Lapsi aistii, kuinka hyvin vanhemmat ja häntä hoitavat muut aikuiset tulevat toimeen, ja nauttii siitä, että yhteistyö on sujuvaa. Parhaimmillaan päivähoito tukee koko perheen voimavaroja. (Vilén ym. 2007, 112–113.)

Lastensuojelun työntekijät voivat suositella tai jopa velvoittaa vanhempia viemään lapsensa päivähoitoon, jolloin voidaan varmistua lapsen perustarpeiden tyydyttämisestä. Päiväkotiryhmä sekä päivähoidossa annettava varhaiskasvatus ja esiopetus ovat näitä lastensuojelun tukimuotoja. Päiväkodissa toteutuva perushoito, päiväjärjestys, turvallisuus, ihmissuhteet sekä pedagoginen toiminta antavat lapselle hänen tarvitsemansa tuen. (Koivunen 2009, 16.) Kunta siis järjestää ehkäisevän lastensuojelun tukitoimia silloin, kun perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Lapsi voi tulla päiväkotiin myös osana avoimuuden tukitoimenpiteitä, jolloin perhe on jo lastensuojelun asiakas. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 a §.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2010) uusien linjausten mukaan silloin, kun lapsi saa säännöllistä tukea tai useita tukimuotoja samanaikaisesti, on kyse tehostetusta tuesta. Erityistä tukea tarvitaan silloin, kun lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Lapsella voidaan katsoa olevan erityisen tuen tarvetta myös silloin, jos lapsi tarvitsee lastensuojelun tukitoimia. Nämä ohjeistukset tuovat esiin tuen portaatt, eli sen mitä lapselle tarjotaan. (Alijoki & Pihlaja 2012, 264.)

Päiväkoti on paikka, jossa perheiden tilanteiden kriisiytyminen voidaan havaita varhain. Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyö ei aina kuitenkaan suju parhaalla mahdollisella tavalla. Erilaiset väärinkäsitykset ja lastensuojelun leimaava maine vaikeuttavat yhteistyötä. Varhaiskasvatuksella on suuri rooli lapsen hyvinvoinnin varmistamisessa ja perheen arjen seuraamisessa. Lastensuojeluilmoituksia varhaiskasvatuksen piirissä tehdään kuitenkin vähemmän kuin muiden viranomaisten taholta. Esimerkiksi vuonna 2011 Helsingissä päivähoidon kautta tehtiin vain 1,8 prosenttia kaikista lastensuojeluilmoituksista. (Lastensuojelun Keskusliitto 2012.) Lastensuojelu pyrkii kuitenkin aina lapsen parhaaseen, eli turvaamaan lapsen edun niissä tilanteissa, joissa lapsen huoltajat eivät sitä syystä tai toisesta kykene tekemään. Lastensuojelun päätehtävänä on lapsen edun mukaisten asioiden turvaaminen lapsille ja nuorille mahdollisimman hyvässä yhteistyössä vanhempien ja yleisten peruspalvelujen kanssa. (Vilén ym. 2007, 562.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksemme aineiston keräsimme eräässä eteläsuomalaisessa päiväkodissa. Teimme opinnäytetyömme laadullisen tutkimuksen keinoin käyttäen aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Teemahaastattelun toteutimme ryhmähaastatteluna, johon osallistui kolme lastentarhanopettajaa. Aineiston analysoinnissa sovelsimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tutkimuksen valmistuttua arvioimme tutkimuksemme eettisyyttä sekä luotettavuutta.

4.1 Tutkimustehtävät ja tutkimusmenetelmä

Tutkimustehtävämme on selvittää, millaisin keinoin ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan päiväkodissa. Tutkimuskysymyksiksi valikoituivat seuraavat kysymykset:

1. Millaisia lastensuojelulliset huolet, joihin on puututtu, ovat olleet?
2. Kuinka usein herää huoli lapsen kasvu-, kehitys- tai kotiooloista?
3. Millaisia puutteita päiväkodissa on huolen puheeksiottoon liittyvissä toimintatavoissa?

Olemme valinneet tutkimusmenetelmäksemme laadullisen tutkimuksen, koska kvalitatiivinen tutkimus soveltuu hyvin tilanteeseen, jossa tutkittavasta ilmiöstä ei ole saatavilla tietoa, teorioita tai tutkimuksia (Kananen 2014, 17). Lähteitä ja aiempia tutkimuksia etsiessämme olemme tulleet siihen tulokseen, ettei aiheestamme ole aiempia tutkimuksia kovinkaan paljon tai ainakaan juuri meidän aihetta käsitteleviä. Toki on tutkimuksia ehkäisevästä lastensuojelusta ja puheeksiotosta, muttei ehkäisevän lastensuojelun toteutumisesta juuri päiväkodissa. Tutkimukselamme haluamme saada syvällisen ja tarkan kuvan haastateltaviemme lastentarhanopettajien ajatuksista. Kananen (2014, 18) mukaan laadullisen tutkimuksen tavoitteena onkin tutkittavan ilmiön kuvaaminen ja syvälliseen ymmärrykseen pyrkiminen. Laadullisessa tutkimuksessa yhdestä havaintoyksiköstä pyritään saamaan mahdollisimman paljon irti, eli tapausta käsitellään todella perusteellisesti.

Tutkimuksemme tavoitteena on tutkia ehkäisevää lastensuojelua päiväkodissa eli ehkäisevän lastensuojelun prosessia. Kanasen (2014, 19) mukaan määrällisessä tutkimuksessa olisi lähes mahdotonta paneutua prosesseihin ja ilmiöihin niiden monimutkaisuuden takia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita nimenomaan asioiden merkityksistä eli siitä, kuinka ihmiset näkevät ja kokevat reaali maailman.

4.2 Aineiston keruu ja käsittely

Tutkimuksen myötä saamme käsityksen haastatteluun osallistuneiden lastentarhanopettajan toiminnasta huolen ilmetessä. Aineistonkeruumenetelmäksi valitsimme ryhmähaastattelun ja haastattelumuodoksi teemahaastattelun. Koemme, että aiheesta saa enemmän irti ryhmähaastattelulla, jossa keskustelu toisten haastateltavien kanssa on mahdollista. Haastateltavat täydentävät toisiaan ja he pystyvät haastattelun lomassa pohtimaan käsiteltäviä asioita. Pystymme myös esittämään lisäkysymyksiä, jos haluamme tarkennusta johonkin asiaan. Haastateltavia on yhteensä kolme. Ajattelemme saavamme syvällistä tietoa, kun ihmisiä haastatellussa ei ole kovinkaan monta ja voimme paneutua vielä syvemmin näiden muuttaman haastateltavan vastauksiin. Kanasen (2014, 95) mukaan laadullisessa tutkimuksessa laatu on määrää tärkeämpi ja tutkimuksen laatu tulee tiedonkeruun sekä analyysin syvyydestä eikä niinkään haastateltavien määrästä.

Aineistonkeruumenetelmänä käytämme teemahaastattelua. Teemahaastattelu on avoimen haastattelun ja lomakehaastattelun välimuoto. Tyypillistä teemahaastattelulle on, että haastattelun aihepiirit eli teemat ovat tiedossa, mutta kysymyksiltä puuttuu tarkka muoto ja järjestys. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 208.) Teemahaastattelussa tutkija pyrkii ymmärtämään ja saamaan käsityksen tutkimuskohteen ilmiöstä, jossa mukana on ihminen sekä hänen toimintansa ja tätä toimintaa tutkija pyrkii avaamaan teemojen avulla (Kananen 2014, 72).

Teemahaastattelussa ei voi kysyä mitä tahansa, vaan tarkoituksena on, että kysymykset liittyvät tutkimustehtävään (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Teemat kannattaa etsiä kirjallisuudesta eli aikaisemmista tutkimuksista tai johtaa teoriasta, unohtamatta luovaa ideointia ja intuitiota. Jos teemoilla ei ole minkäänlaisia teoreettisia yhteyksiä, on myöhemmin vaikeaa siirtyä analyysivaiheeseen. Teemoja miettiessä

tulee pitää mielessä tutkimusongelma, johon haluaa vastauksia, sillä tutkimusongelma sitoo kokonaisuudet yhteen, ja sen perusteella saa esittää erilaisia kysymyksiä. (Aaltola & Valli 2010, 35.) Laadimme teemahaastattelua varten teemahaastattelurungon, jonka pohjalta pidimme haastattelun. Loimme haastattelurunkoon teemojen lisäksi jo valmiita esimerkkikysymyksiä, joita käytimme haastattelussa muiden haastattelun myötä esiin tulevien kysymysten lisäksi. Kyseinen teemahaastattelu oli ensimmäinen pitämämme haastattelu. Muutamilla valmiilla kysymyksillä varmistimme sen, että emme haastattelun aikana menneet lukkoon aina-kaan sen takia, ettei mieleemme olisi tullut oleellisia kysymyksiä. (LIITE1)

Teemahaastattelun teemoja ja kysymyksiä mietimme paljon. Pyrimme laatimaan kysymyksiä, joilla saisimme mahdollisimman laajan ja syvällisen kuvan tutkimastamme aiheesta. Kanasen (2014, 79–80) mukaan hyviä kysymystyyppejä ovat avoimet kysymykset ja niiden vastausten perusteella tehdyt jatkokysymykset. Dikotomisia kysymyksiä, joihin haastattelija voi vastata kyllä tai ei olisi syytä välttää, sillä ne eivät laajenna tutkijan ymmärrystä ilmiöstä.

Haastattelupaikka kannattaa miettiä huolellisesti etukäteen. Haastattelupaikan on hyvä olla neutraali. Haastattelua ei kannata pitää esimerkiksi liian muodollisessa tilassa, jottei haastateltava tunne oloaan epämukavaksi tai epävarmaksi. Tilan tulisi myös olla rauhallinen. Olisi hyvä myös miettiä kuinka vahvasti haluaa tuoda eri rooleja esille, esimerkiksi tuolien asettelulla. (Aaltola & Valli 2010, 29–31.) Koska onnistunut nauhoitus on haastatteluaineiston käytön kannalta ratkaiseva, kannattaa tilanteen nauhoittamiseen valmistautua hyvin (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 15). Käytimme haastattelussa kahden puhelimen äänitintä, jolla varmistimme haastattelun taltioinnin, vaikka yksi nauhureista jostain syystä pettäisi. Testasimme myöskin äänityslaitteet niin, että osasimme niitä haastattelutilanteessa varmasti käyttää. Haastattelun pidimme päiväkodin kansliassa, eli rauhallisessa tilassa, jossa haastateltavat pystyivät hyvin keskittymään haastatteluun ilman, että kukaan tuli kesken kaiken häiritsemään.

Nauhoitimme haastattelun, sillä ajattelimme siitä olevan hyötyä aineistoa purkaessamme. Olisi ollut erittäin työlästä kirjoittaa haastattelun aikana kaikki ylös. Nauhoitettua haastattelua voi jälkeenpäin myös kuunnella uudelleen. Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005, 15–16) mukaan haastattelun nauhoittaminen mahdollistaa sen,

että haastatteluvuorovaikutuksen kulkua voidaan myöhemmin tarkastella ja analysoida. Haastattelun uudelleen kuunteleminen voi myös tuoda haastattelusta esiin uusia sävyjä, joita ei ensimmäisellä kuuntelukerralla välttämättä ole huomattu. Nauhoituksen myötä haastattelut voidaan myös raportoida tarkemmin. Kanasen (2014, 85) mukaan muistiinpanojen kirjoittaminen haastattelun aikana rikkoo aidon vuorovaikutuksen ja tutkittavan huomio luultavasti kiinnittyy siihen, mitä tutkija kirjoittaa, milloin ja miksi. Tällöin tutkijan huomio kiinnittyy kirjoittamiseen, vaikka sen pitäisi kohdistua koko ajan haastateltavaan ja hänen tuottamiinsa vastauksiin ja niiden analysointiin.

4.3 Aineiston analysointi

Yleisesti analyysi toteutetaan eri vaiheiden kautta. Ensin tulee päättää, mikä aineistossa on kiinnostavaa, jonka jälkeen aineisto käydään läpi ja sieltä poimitaan ainoastaan ne asiat, jotka liittyvät tutkimustehtävään. Litteroinnin jälkeen aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään ja kirjoitetaan yhteenveto. Teemoittelussa on kyse aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. Jos aineiston keruu on tehty teemahaastattelulla, aineiston jäsentely on helpompaa, sillä haastattelun teemat muodostavat jäsennyksen aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93.) Haastattelun jälkeen litteroimme aineiston, eli kirjoitimme koko haastattelun sanasta sanaan word-tiedostoon, minkä jälkeen aloimme luokitella ja jäsentellä aineistoa.

Tutkimusaineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin avulla luodaan siitä sanallinen ja selkeä kuvaus. Sisällönanalyysillä järjestetään aineisto tiiviiksi ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Analyysin tarkoituksena on lisätä tutkimuksen informaatioarvoa luomalla aineistosta yhtenäistä informaatiota, josta voi tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä. Laadullisessa tutkimuksessa analyysia aineistosta tehdään tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Sisällönanalyysissa tutkimustehtävään saadaan vastaus käsitteitä yhdistelemällä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi alkaa haastattelut kuuntelemalla ja kirjoittamalla ne auki, ne myös luetaan ja niiden sisältöön perehdytään. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee kolmen vaiheen kautta: aineiston pelkistäminen, aineiston

ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistämässä eli redusoinnissa analysoitava data, esimerkiksi aukikirjoitettu haastattelu, pelkistetään niin, että kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen karsitaan siitä pois. Pelkistäminen voi olla informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jolle olennaiset ilmaukset koodataan tai litteroidaan aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109, 112.)

Aineiston ryhmittelyssä eli klusteroinnissa aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Nämä käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä nimetään luokka jollakin sitä kuvaavalla käsitteellä. Näin aineisto tiivistyy yleisemmiksi käsitteiksi. Käsitteet voidaan ryhmitellä edelleen alaluokiksi, yläluokiksi ja pääluokiksi. Seuraava vaihe on aineiston käsitteellistäminen, eli abstrahointi, jossa aineistosta valitaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto ja sen perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Periaatteessa klusterointi on osa abstrahointia. Abstrahoinnissa edetään alkuperäisilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Tutkija siis muodostaa kuvauksen tutkittavasta asiasta yleiskäsitteiden avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–112.)

Aloitimme analyysimme kuuntelemalla haastattelut ja kirjoittamalla ne auki. Tämän jälkeen korostimme aineistosta tutkimustehtävien kannalta olennaiset asiat. Sen jälkeen kokosimme haastattelun alkuperäisilmaukset taulukkoon ja pelkistimme ne, jonka jälkeen yhdistimme pelkistetyt käsitteet alakategorioiksi. Yhdistimme samankaltaiset alakategoriat, joille loimme yhdistävän yläkategorian. Lopuksi kehitimme näitä yläkategorioita kuvaavan yleiskäsitteen.

4.4 Sisällönanalyysin avulla muodostuneet kategoriat

Olemme tehneet taulukon sisällönanalyysin avulla saamistamme kategorioista. Alla oleva taulukko kuvaa kategorisointia ja seuraavaksi avaamme taulukkoa sanallisesti. Samankaltaisia alakategorioita olivat Huolen heräämisen toistuvuus, Huolen syyt ja Kuka ottaa huolen puheeksi, joista muodostui niitä kuvaava yläkategoria Lastensuojelullinen huoli päiväkodissa. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen, Syyt lastensuojeluilmoitusten vähyyteen päiväkodissa, Toimet ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä ja Jatkoimenpiteet lastensuojeluilmoituksen jälkeen muodostivat yläkategorian nimeltä Lastensuojeluilmoitus päiväkodissa.

Vanhempien tukeminen, Yhteistyö vanhempien kanssa ja Moniammatillinen yhteistyö muodostivat yläkategorian nimeltä Päiväkodin kautta tehtävä yhteistyö. Puheeksiottoa ja Puheeksiotossa kehittymistä kuvaavaksi yläkategoriaksi muodostui Lastensuojelullisen huolen puheeksiotto päiväkodissa. Näitä kaikkia yläkategorioita yhdistävä kategoria on Lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelullisen huolen puheeksiotosta, siihen liittyvästä yhteistyöstä sekä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.

Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Huolen heräämisen toistuvuus Huolen syyt Kuka ottaa huolen puheeksi	Lastensuojelullinen huoli päiväkodissa	
Lastensuojeluilmoituksen tekeminen Syyt lastensuojeluilmoituksen vähyyteen päiväkodissa Toimet ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä Jatkoimenpiteet lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen	Lastensuojeluilmoitus päiväkodissa	LASTENTARHANOPETTAJIEN KOKEMUKSIA LASTENSUOJELULLISEN HUOLEN PUHEEKSIOTOSTA, SIIHEN LIITTYVÄSTÄ YHTEISTYÖSTÄ SEKÄ LASTENSUOJELUILMOITUKSEN TEKEMISESTÄ
Vanhempien tukeminen Yhteistyö vanhempien kanssa Moniammatillinen yhteistyö	Päiväkodin kautta tehtävä yhteistyö	

Puheeksiotto	Lastensuojelullisen huolen puheeksiotto päiväkodissa	
Puheeksiotossa kehittyminen		

Taulukko 1. Sisällönanalyysin avulla muodostuneet kategoriat

4.5 Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden arviointi

Luotettavuustarkastelua ja riskien hallintaa tulee tehdä jatkuvasti opinnäytetyön edetessä. Riittävä dokumentaatio on yksi edellytys työn luotettavuudelle. Tämän lisäksi tulee muistaa kaikkien valintojen ja tekemiensä ratkaisujen perusteleminen. (Kananen 2014, 151.) Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkijoiden tulee olla huolellisia ja tarkkoja tutkimustyössään, tulosten tallentamisessa sekä niiden esittämisessä. Tutkimustulokset ja käytetyt menetelmät tulee raportoida rehellisesti ja tarkasti. Tutkimustulokset tulevat selkeiksi ja ymmärrettäviksi, kun asiat kerrotaan yksityiskohtaisesti. Tutkija pitää huolen siitä, että lukijat saavat riittävästi tietoa tutkimusprosessista, jotta he pystyvät arvioimaan tutkimuksen tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133, 141.) Olemme raportoineet opinnäytetyöhömmä ja tutkimukseemme liittyvistä asioista selkeästi ja yksityiskohtaisesti. Olemme olleet huolellisia ja tarkkoja tutkimustyössämme sekä säilyttäneet aineistoa ja tuloksia huolellisesti.

Haastattelutilanteessa olemme kertoneet rehellisesti haastateltaville, mistä haastattelussa on kyse ja mihin tulokset tulevat. Kerroimme haastateltaville myös heidän anonymiuden sekä tutkimusaineiston huolellisesta säilyttämisestä. Selvitimme haastateltaville heidän oikeutensa keskeyttää haastattelu halutessaan ja kieltää meitä julkaisemasta heitä koskevia tutkimustuloksia. Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005, 17) mukaan luottamus haastattelijan ja haastateltavan välillä on tärkeää. Haastatteliija tulee rehellisesti kertoa haastateltavalle haastattelun tarkoituksesta, käsiteltävä ja säilytettävä saamiaan aineistoja luottamuksellisesti ja suojella haastateltavien anonymiteettia varsinaista tutkimusraporttia kirjoittaessaan.

Yksi laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteereistä on tutkimuksen vahvistettavuus, jolloin aineisto ja tulkinta annetaan luettavaksi henkilölle, joka sen on anta-

nut eli haastateltavalle. Haastateltava lukee ja vahvistaa tulkinnan sekä tutkimustuloksen ja tällöin voidaan todeta tutkimuksen olevan tutkittavan kannalta luotettava. Ongelmia voi tulla tilanteessa, jossa tutkittava ja tutkija päätyvät tulkinnoissaan eri linjoille. Tällöin tutkimuksen julkistaminen voidaan kieltää kokonaan. Syyt siihen, ettei tutkittava halua vahvistaa tutkimustuloksia oikeaksi voivat olla moninaiset. Tutkittava on voinut muuttaa mieltään tai hän on muistanut asian väärin. Voi myös olla, että tutkija on ymmärtänyt asian eri tavalla. Kuitenkin yleisin syy on se, että tutkittava ei halua tuoda henkilökohtaista näkemystään julki, koska se voi olla ristiriidassa kohderyhmässä vallitsevan yleisen näkemyksen kanssa. (Kananen 2014, 151–152.)

Tutkimustulosten analysoinnin jälkeen lähetimme sähköpostitse tulokset luettaviksi haastatelluille ja annoimme heille mahdollisuuden kommentoida ja tuoda esille omia näkemyksiään sekä mahdollisia korjaustarpeita analysoimiimme tuloksiin. Haastateltavamme olivat kuitenkin pääosin tyytyväisiä tekemäämme työhön, eivätkä kokeneet tarpeelliseksi muuttaa sieltä juuri mitään. Yhtä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvää tutkimustulosten kohtaa haastateltavat halusivat vielä tarkentaa.

Jo tutkimusaiheen valinnassa täytyy pohtia sen eettisyyttä, jolloin tulee selkeyttää, kenen ehdoilla aihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään. Yleensä nämä asiat kirjataan auki tutkimuksen tarkoituksessa ja tutkimustehtävän muotoilussa. Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettinen perusta muodostuu ihmisoikeuksista. Tutkittavien suojaan kuuluu se, että tutkijan on kerrottava osallistujille tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät ymmärrettävästi. Osallistujilla on oikeus kieltäytyä tutkimuksesta, keskeyttää osallistumisensa missä vaiheessa tahansa sekä kieltää jälkikäteen itseään koskevan aineiston käyttö tutkimuksessa. Heillä on myös oikeus tietää nämä oikeudet. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129, 131.)

Tutkijan tulee varmistaa, että lupautuessaan mukaan tutkimukseen osallistuja tietää, mistä tutkimuksessa on kyse. Tutkittavien suojaan kuuluu myös tutkimustietojen luottamuksellisuus. Tietoja ei saa luovuttaa ulkopuoliselle ja tietoja käytetään ainoastaan luvattuun tarkoitukseen. Oleellinen osa tutkittavien suoja on osallistujien anonyymiuden takaaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129, 131.) Koko opinnäytetyöprosessin ajan olemme säilyttäneet tutkimustuloksia huolelli-

sesti. Olemme käyttäneet tutkimuksessamme ilmenneitä tietoja ainoastaan mainitsemaamme tarkoitukseen. Haastattelussa varmistimme, että haastateltavat tiesivät ja ymmärsivät, mihin tutkimukseen he osallistuivat.

Keskeisimmät tavat laadullisen tutkimuksen aineiston anonymisoinnissa ovat henkilönimien ja muiden nimien, kuten työpaikan, koulun, asuinalueen, poistaminen tai muuttaminen. Myös arkaluonteiset tiedot voidaan harkinnanvaraisesti poistaa tai muuttaa sekä taustatiedot luokitella kategorioihin. Yleinen anonymisoinnin keino on muuttaa erisnimet peitenimiksi. (Kuula 2011, 214.) Litterointivaiheessa anonymisoimme haastateltavat lyhentein ja numeroin, esimerkiksi Ito1, jotta vaaraa haastateltavien oikeiden nimien paljastumisesta ei missään vaiheessa tulisi. Kun aloimme heti käyttää lyhenteitä, emme enää edes muistaneet oikeita nimiä, mikä oli hyvä asia haastateltavien anonyymiuden säilyttämiseksi.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU

5.1 Tutkimuksen tulokset

Haastateltavien mukaan lastensuojelullinen huoli lapsesta herää kerran tai kaksi vuodessa. Huolen syiksi lastentarhanopettajat luettelevat vanhempien päihteidenkäytön, vanhempien oman jaksamisen ja vanhempien psyykkisen hyvinvoinnin. Huoli saattaa syntyä myös lapsen ulkoisen olemuksen ollessa sotkuinen tai jos lapsella on fyysisen väkivallan merkkejä, esimerkiksi mustelmia, tai jos lapsi käyttäytyy jotenkin poikkeuksellisesti, esimerkiksi aggressiivisesti. Lastentarhanopettajat pohtivat myös, että yhteiskunnassamme masennus ja jaksamattomuus on hyväksyttävämpää kuin päihdeongelma, minkä takia vanhemmat tuovat itse helpommin esille oman jaksamattomuutensa kuin esimerkiksi päihdeongelman. Päihteiden käyttö näkyy useimmiten ulospäin ja on näin helpompi tunnistaa kuin esimerkiksi masennus.

Huolen ilmetessä lastentarhanopettajat käsittelevät asiaa yhdessä tiiminsä sekä päiväkodin johtajan kanssa. Lastentarhanopettajat kuitenkin painottavat, että vanhemmat tulisi ottaa mukaan keskusteluihin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Ennen puheeksiottoa tulisi miettiä tarkasti, missä ja milloin asian ottaa esille vanhempien kanssa sekä se, miten asian heille esittää. Vanhemmat voivat reagoida puheeksiottoon monin tavoin, eikä siihen voi ennakolta varautua. Vanhempi voi tehdä vastahyökkäyksen lastentarhanopettajaa kohtaan, josta tulisi keskustella hänen kanssaan.

Totta kai sitä mieltii, miten sen asian esittää ja mitä sanoo. Ethän sä lähe syyllistämään siinä, vaan sä haluat tavallaan hakea vastauksia sun omille huolilles siinä, että missä mennään. Äkkiähän sieltä tulee se puolustusreaktio. Kyl sitä täytyy tosi paljon mieltii, miten sä asian esität.

Sehän on semmonen vuoropuhelu, mikä sitte päättyy kuitenkin useimmiten ihan hyvään lopputulokseen.

Usein lastensuojelullisen huolen ottaa puheeksi se, jolla huoli syntyy sekä yleensä puheeksioton hoitaa lastentarhanopettaja eikä esimerkiksi lastenhoitaja. Jokaisen tulee kuitenkin tarvittaessa osata ottaa huoli puheeksi. Haastateltavat kertovat, että

tilanteen mukaan olisi puheeksiottoon hyvä valita sellainen työntekijä, joka tulee perheen kanssa hyvin toimeen.

Se tietohan velvottaa, mikä sillä työntekijällä on se ensikäden tieto siihen, että hän rupee hoitamaan sitä eteenpäin, koska sit tää tieto muuttuu siinä samassa, vaikka se jaettais ja siitä keskusteltais. Se, mikä fiilis siinä on ollu, on hirveen tärkeetä ja arvokasta sen takiihan kaikkien pitäs pystyy siihen.

Huolen puheeksioton avuksi on olemassa lomakkeita. Lomakkeissa on apukysymyksiä, jotka auttavat jäsentämään omaa huolta ja valmistautumaan vanhemman reaktioihin. Haastateltaviemme mielestä kuitenkin tekemällä oppii ja työkokemus sekä ikä tuovat varmuutta näihin tilanteisiin. Haastateltavamme eivät ole katuneet itse puheeksiottoa, mutta myöntävät, että he eivät ole aina osanneet olla tahdikkaita huolen esiin tuomisessa.

Kylhän työkokemus ja vuodet työssä ja ikääntyminen tuo semmosta varmuutta, että kun joutuu ottaa puheeksi paljon muitaki asioita, ni kyllähän se alkaa olla asia asioiden joukossa. Että tulee kokemus siitä, että vanhempi hermostuu tai alkaa itkeä tai suuttuu tai lähtee kesken kaiken pois, että sit tietää miten siihenki sitten reagoi. Se on semmosta ammatissa ja työn myötä kypsymistä.

Sitä olen kyllä varmaan katunut, että ehkä on ollut liian päälleikävä tai jotenkin aggressiivinen viemään sitä asiaa eteenpäin. Että ei oo osannu olla taitava niissä tilanteissa. Et se huoli on ollu mukamas niin iso, että sellasia niiku epäonnistumisia, mut se asia on sinällään tullu hoidettua. Mutta on opeteltava niitä tapoja. Vaik mua kuin ahdistais, ni mä en voi sylkee mitä tahansa.

Huolen puheeksiotossa kaiken perustana on luottamuksellinen suhde vanhempiin, minkä myötä vaikeampiakin asioita on helppo käsitellä. Osalla haastateltavista on tapana heti yhteistyön alussa tehdä vanhemmille selväksi, että jos jokin lapseen liittyvä huoli ilmenee, niin he myös puuttuvat siihen tarvittaessa.

Vasukeskustelussa mä teen kysymyksen, et miten teiän kans kannattaa ottaa hankalat asiat puheeksi, et siit on joku sopimus tehty etukäteen.

Mul on ollu sellain tapa, että mä yritän sanoa kaikille perheille, että mä sanon nyt, kun ei ole mitään sanottavaa, että mä puutun siihen sen takia, että mä ajattelen sen lapsen hyvää ja lapsen kehitystä hyvällä ja sen perheen tilannetta. Mä sillä osotan sen, että mä en jätä sanomatta, tietyllä tavalla valmistelen ne siihen ne vanhemmat.

Osa vanhemmista lähestyy itse lastentarhanopettajia ja tuo esille omia huolenaiheitaan, esimerkiksi väsymystä. Lastentarhanopettajat alkavat kartoittaa vanhemman tilannetta, tukiverkostoja ja onko vanhempi jo jonkin avun piirissä. Joskus vanhemmille riittää avuksi keskusteleminen lastentarhanopettajien kanssa, jos tämä ei riitä, niin lastentarhanopettajat neuvovat, mistä apua voi saada. Lastentarhanopettajat mainitsevat myös vanhempien yksilöllisyyden. Jotkut vanhemmat ovat omatoimisia ja saattavat tehdä itse itsestään lastensuojeluilmoituksen, kun taas osa ei haluaisi ulkopuolista apua lainkaan.

Me tehtiin ensin niin, että puhuttiin vanhemman kanssa, annettiin mahdollisuus, mutta jos tämä toistuu niin tehdään lastensuojeluilmoitus. On niin ku mahdollisuus korjata käytöstä.

Päiväkodissa tehdään yleensä vähän lastensuojeluilmoituksia. Ennen ilmoituksen tekemistä asiasta tulee keskustella vanhempien kanssa ja tuoda huoli esille. Jos tilanne päättyy siihen, että lastensuojeluilmoitus on pakko tehdä, niin siitäkin tulee ensin ilmoittaa vanhemmille, sillä mitään ei tehdä salassa. Lastentarhanopettaja voi tehdä lastensuojeluilmoituksen omalla nimellään tai sen voi tehdä yhdessä vanhemman kanssa. Vaikka haastateltavillamme on pitkä työhistoria, he eivät ole juurikaan tehneet lastensuojeluilmoituksia työuransa aikana. Yksi haastateltavista ei ole tehnyt koskaan ilmoitusta. Yksi haastateltavista on ollut kerran mukana tekemässä ilmoitusta ja yksi on tehnyt niitä useampia.

Haastateltavamme miettivät syitä siihen, miksi päiväkodissa tehdään niin vähän lastensuojeluilmoituksia:

Päiväkodissa se kynnys on kuitenkin aika korkea, että koulu tekee ilmoituksia herkemmin. Mikä siinä on, että me ei tehdä niin herkästi? Ollaanko me niin lähellä?

Sen takia, kun me pidetään niin paljon huolta siitä lapsesta.

Ja nähdään päivittäin perhe.

Kyl se rooli on niin erilainen, varmaan, meidän suhde, kun taas opettajien taikka sitten ne ongelmat on edenny niin näkyväksi siellä. Täällähän me niinku työstetään niitä vahvemmin. Siellä rupee näkymään sitten, jos ne lapsen ongelmat kertaantuu. Eikä se lastensuojeluilmoitus ole maailman loppu. Sekin meidän pitäis jotenki ehkä enemmän ymmärtää täällä.

Lastentarhanopettajat kokevat tekevänsä niin tiivistä yhteistyötä perheen kanssa, että ongelmia pystytään työstämään aikaisessa vaiheessa. Päiväkodissa lastentarhanopettajat näkevät perhettä ja lasta päivittäin ja lastentarhanopettajat pitävät lapsesta huolta eri tavalla kuin esimerkiksi koulussa opettajat. Lastentarhanopettajat tukevat vanhempia kasvatuksessa ja tekevät enemmän hoivallista työtä, mikä takia he ovat lähellä lasta ja voivat seurata huolen tilannetta pitkään tekemättä esimerkiksi lastensuojeluilmoitusta.

Haastateltavien mielestä epäkohtana näyttäytyy se, että lastentarhanopettajat eivät saa tietää, miten asiat etenevät lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Onko ilmoitus ollut aiheellinen? Onko perhe saanut apua? Haastateltavat kuitenkin ymmärtävät, että jos vanhemmat eivät halua, että asiasta heille kerrotaan, niin vai tiolovelvollisuus kieltää sen. Haastateltavien mielestä heidän työn kannalta on oleellista tietää, onko ilmoituksesta seurannut jatkotoimenpiteitä. Jos lapsesta on jo tehty lastensuojeluilmoitus, mutta huoli herää uudelleen, tulee tehdä uusi ilmoitus.

Haastateltavamme kokivat, etteivät haastatteluhetkellä kaivanneet lisäkoulutusta huolen puheeksiottoon. He toivat kuitenkin esille, että koulutuksista on varmasti hyötyä nuoremmille, vasta alalle tulleille työntekijöille. Koulutuksia on säännöllisesti, joihin päiväkodista ainakin muutama pyrkii aina osallistumaan. Yksi haastateltavista huomautti, että jos lakeihin tai muihin käytäntöihin tulee muutoksia, niin silloin koulutus on tarpeen. Haastateltavat kertoivat myös persoonan vaikuttavan työhön. Toisille puheeksiotto on luontevampaa kuin toisille ja toiset joutuvat harjoittelemaan sitä enemmän, eivätkä siltikään koe tilannetta helpoksi.

5.2 Tutkimustulosten tarkastelua

Oleellista puheeksioton onnistumisen kannalta on hyvä, luottamuksellinen suhde vanhempiin. Välillä yhteistyön sujuminen saattaa olla hankalaa, sillä vanhemmat saattavat reagoida hyvin eri tavoin puheeksiottoon. Osa vanhemmista ei halua puhua perheen ongelmista lastentarhanopettajien kanssa. Lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen vanhemmat eivät välttämättä halua jakaa tietoa siitä, onko heihin oltu yhteydessä tai ovatko he saaneet apua jostakin. Haastateltaviemme mukaan päiväkodin työntekijöille olisi tärkeä saada tieto perheen tilasta, jotta he

osaisivat tarvittaessa auttaa. Myös Hiitelän (2012) tutkimuksen mukaan yhteistyö päiväkodin ja vanhempien välillä on koettu ajoittain hankalaksi, sillä vanhemmat saattavat vältellä päiväkodin henkilökuntaa tai valehdella asioista. Lastensuojelutuen tarpeessa olevaa lasta ja perhettä seurataan usein tarkasti, ja hyvä tiedon kulku auttaa henkilökuntaa olemaan ajan tasalla perheen asioista. Etenkin perhetyöntekijät näkevät tärkeänä sen, että vanhemmat saavat tukea kasvatukselleen, vaikka olisi myös niitä vaikeita asioita, joista pitäisi keskustella. (Hiitelä 2012, 64–66.)

Pellisen (2008, 58) tutkimuksen mukaan vanhempien kanssa käydyt keskustelut muun muassa lapsen päiväkotiin haku- ja tuontitilanteissa sekä varhaiskasvatuskeskusteluissa toimivat hyvänä keinona huolen vähentämisessä. Mäkelä (2012) tuo tutkimuksessaan ilmi, että kun pohjalla on jo paljon keskustelua muista aiheista, niin on helpompaa ottaa puheeksi myös ikävä ja vaikea asia. Keskustelu ja vuorovaikutus vanhempien kanssa korostuu niin Pellisen (2008), Hiitelän (2012), Mäkelän (2012) kuin meidänkin tekemässämme tutkimuksessa. Se, että yhteistyö vanhempiin on toimivaa, on tärkeää varsinkin siinä vaiheessa, kun jokin lastensuojelullinen huoli tulisi ottaa puheeksi. Mitä toimivammat välit lastentarhanopettajilla on vanhempiin, sitä helpompi asia on ottaa puheeksi.

Niin Kainulainen (2007) kuin Hiiteläkin (2012) ovat tutkimuksessaan tulleet siihen tulokseen, että avointa ja toimivaa moniammatillista yhteistyötä pitäisi tehostaa, jotta lapsi ja perhe saisivat tarvittavan avun mahdollisimman varhain. Lastensuojelutuen tarpeessa olevan lapsen päivähoidon toteuttaminen saattaa olla haastava prosessi. (Kainulainen 2007, 54; Hiitelä 2012, 68.) Meidänkin tutkimuksessamme ilmeni, että päiväkodin ja lastensuojelun työntekijöiden yhteistyötä pitäisi olla enemmän ja esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen, päiväkodille olisi hyvä saada tieto siitä, onko ilmoituksen tekemisestä ollut hyötyä ja onko perhe saanut apua.

Pellisen (2008, 62) tutkimuksessa ilmenee, että harmaan huolen tilanteessa sosiaalityöntekijät toivoisivat enemmän päiväkotia mukaan muun muassa huoltosuunnitelmanneuvotteluihin. Sosiaalityöntekijät kokevat myös päivittäin lasten ja perheiden kanssa toimivien tahojen annin erittäin tärkeäksi lastensuojelun sosiaalityöhön. Sosiaalityöntekijät toivovat lastensuojeluilmoituksen tekemistä huolen ilmetessä. Sosiaalityöntekijät haluaisivat, että ilmoittajataho sitoutuisi perheen kanssa

tehtävään työhön myös ilmoituksen tekemisen jälkeen sekä että päiväkotia olisi valmis antamaan lausuntoja huostaanottoasioiden tueksi. (Pellinen 2008, 62.)

Pellisen (2008) tutkimustulokset ovat mielenkiintoisia suhteessa omiin tuloksiimme, sillä tutkimuksessamme lastentarhanopettajat tuovat esille, että he toivoisivat enemmän yhteistyötä lastensuojelun kanssa. Lastentarhanopettajat ihmettelevät, että kun he tekevät lapsesta lastensuojeluilmoituksen, niin tämän jälkeen he eivät yleensä enää kuule, miten tilanne on lastensuojelussa edennyt. Niin lastentarhanopettajat kuin lastensuojelun työntekijätkin ovat molemmat sitä mieltä, että tiiviimmistä yhteistyöstä olisi paljon hyötyä, mutta kuitenkin tätä yhteistyötä ei jostain syystä olla tiivistetty.

Mäkelän (2012, 61) mukaan, kun huoli lapsesta tai perheestä herää, on tärkeää keskustella asiasta ensin oman tiimin, muiden työkavereiden sekä päiväkodin johtajan kanssa. Nämä tulokset vahvistavat tutkimuksemme kautta saamiamme tuloksia, sillä haastateltavamme lastentarhanopettajat tuovat myös esiin sen, että omaa huolta käydään ensin läpi oman tiimin ja päiväkodin johtajan kanssa. Opinäytetyöllämme saatujen tulosten mukaan lastentarhanopettajat kokevat, että päävastuu huolen puheeksiotossa on lastentarhanopettajilla, mutta kaikkien tulee kuitenkin osata ottaa huoli puheeksi. Mäkelä (2012, 65) on saanut tutkimuksessaan samankaltaisia tuloksia siitä, että vastuu puheeksiotossa on usein lastentarhanopettajilla, mutta jokaisen työntekijän lapsiryhmästä tulisi siihen osallistua, sillä jokaisen kasvatushenkilön huomioidut ja havainnot lapsesta ovat tärkeitä.

Haastattelujen mukaan varsinaiseen huolen puheeksiottotilanteeseen tulee valmistautua muun muassa miettimällä, missä asian ottaa esille, milloin sekä mitä ja miten sanoo. Mäkelän (2012) tutkimuksessa ilmenee samankaltaisia asioita kuin tuloksissamme. Puuttumisen tilanteeseen tulee kiinnittää huomiota. Työntekijän olisi hyvä valmiiksi miettiä sanat, joilla asian vanhemmille esittää. Myös sanottavien asioiden ylöskirjaaminen voi olla järkevää. (Mäkelä 2012, 65.)

Haastateltavamme kertovat, että myös persoona vaikuttaa siihen, millainen puheeksiottaja on. He tuovat ilmi, että toiset kokevat puheeksioton helpommaksi kuin toiset. Toisten tarvitsee harjoitella sitä enemmän, eikä se välttämättä siltikään suju hyvin. Kuitenkin jokaisen tulee osata ottaa asioita puheeksi, eikä sitä tehtävää

voi aina siirtää sille työntekijälle, joka sen parhaiten osaa. Kun on kyse vaikeista asioista, haastateltavat ovat sitä mieltä, että mieluummin puheeksiottoon laittaa sellaisen henkilön, joka tulee hyvin toimeen perheen kanssa. Mäkelän (2012) tekemässä tutkimuksessa on päiväkotien välillä eroja siinä, kuka huolen ottaa puheeksi. Toisessa yksikössä huolen tuo esille aina lapsiryhmän opettaja/esiopettaja ja toisessa yksikössä se, joka on lapselle läheisin. Jokaiselta päiväkodissa toimivalta kasvatusalan työntekijältä tulee löytyä rohkeutta puuttua ja kertoa ikävästäkin asiasta vanhemmille. Vanhempia ei voi alkaa päiväkodissa miellyttämään, koska tällöin lapsen etu ei toteudu. Lapsen edun tulee olla jokaiselle päiväkodissa työskentelevälle tärkein asia. Puheeksioton vastuu kuuluu sille, jolla huoli on herännyt, eikä työntekijä voi siirtää tätä vastuuta toiselle. (Mäkelä 2012, 66–67.)

Haastateltavamme ovat sitä mieltä, etteivät he tarvitse lisäkoulutusta puheeksiottoon liittyvissä asioissa. Heidän mielestään koulutus on varmasti hyödyksi nuorille, juuri valmistuneille lastentarhanopettajille. Mäkelän (2012, 68) tutkimuksessa päiväkodin työntekijät kokevat tarvitsevansa lisäkoulutusta ja nimenomaan huolen puheeksiottoa koskeva koulutus koetaan tarpeelliseksi. Tältä osin Mäkelän tulokset ovat ristiriidassa meidän tuloksiemme kanssa. Haastateltavamme ovat jo pitkään alalla olleita ja kokevat, että he ovat jo löytäneet oman tyylinsä puheeksiottoon ja että kokemuksen myötä siihen on tullut myös varmuus. Mäkelä ei tuo tutkimuksessaan ilmi haastateltujen ikää tai työkokemusta, joten emme pysty vertailemaan, olisiko tämä syynä tähän tulosten eroavaisuuteen.

6 LOPUKSI

6.1 Opinnäytetyöprosessi

Jälkikäteen pohdimme sitä, kuinka paljon tutkimustulokseen vaikutti se, että kaikki haastateltavamme olivat jo pitkään työelämässä olleita. Epäilemme, että tulokset olisivat olleet erilaisia, jos olisimme haastatelleet vasta valmistuneita lastentarhanopettajia, joilla on työkokemusta päiväkodista vähän. Vastavalmistuneilla lastentarhanopettajilla ei ole työuran ja iän tuomaa kokemusta puheeksiottoon, joten on mahdollista, että he haluaisivat lisäkoulutusta. Nuoremmille lastentarhanopettajille ei välttämättä ole vielä ehtinyt syntyä omanlaista tapaa ja varmuutta ottaa asioita puheeksi, minkä takia jonkinlainen koulutus asian suhteen voisi olla heille hyödyllinen.

Tutkimusosuuden tehtyämme jäimme ihmettelemään myös sitä, kuinka harvoin haastateltavillamme lastentarhanopettajilla heräsi lastensuojelullinen huoli lapsesta. Jos haastateltavien määrä olisi ollut suurempi, olisi tulos voinut olla erilainen. Haastateltaviemme määrä oli suppea, joten jos olisimme haastatelleet laajempaa joukkoa olisi tulos luultavasti voinut poiketa suurestikin saamistamme tuloksista. Tuloksien mukaan haastateltavillamme lastentarhanopettajilla lastensuojelullinen huoli herää kuitenkin vain kerran tai kaksi vuodessa. On myös mahdollista, että haastateltavamme tulkitsivat kysymyksemme huolen heräämisen määrästä niin, että he ajattelivat suuren huolen heräämistä, vaihetta, jolloin lastensuojeluilmoitus jo tehdään. Tarkoituksenamme oli kuitenkin saada selville, kuinka usein herää edes pieni lastensuojelullinen huoli jostakin lapsesta.

Opinnäytetyöprosessimme työelämän edustajan kanssa sujui ongelmitta. Aikataulullisesti oli hieman kiire, mutta tiiviistä aikataulusta huolimatta saimme kaiken tehtyä ajoissa ja huolellisesti. Opinnäytetyöprosessimme on edennyt koko ajan ja olemme olleet jatkuvasti yhteydessä opinnäytetyöohjaajaamme, jonka kanssa olemme pohtineet opinnäytetyöhömmme liittyviä ongelma- ja kehityskohtia. Ohjaus on ollut erittäin hyödyllistä ja olemme saaneet sen avulla uusia näkökulmia ja kehittämisehdotuksia työhömmme liittyen.

Opinnäytetyöprosessin myötä olemme oppineet paljon tutkimuksen tekemisen perusteita. Tutkimuksen tekeminen on vaativaa, tarkkaa ja aikaavievää työtä. Ammatillisesti olemme saaneet työstämme myös paljon. Olemme päässeet tekemään yhteistyötä päiväkodin lastentarhanopettajien kanssa. Olemme saaneet uutta tietoa päiväkodissa tehtävästä lastensuojelullisen huolen puheeksiotosta ja ehkäisevästä lastensuojelusta päiväkodissa. Teoriapohjamme aiheeseen liittyen on tällä hetkellä vahva. Lastensuojelullisen huolen puheeksiotto on tärkeä asia ja päiväkotitoimi on yksi mahdollinen työkenttämme, joten on hienoa, että olemme saaneet kuulla jo pitkään työelämässä olleiden lastentarhanopettajien kokemuksia, ja sitä kautta olemme saaneet paljon kokemustietoa aiheestamme.

6.2 Opinnäytetyön hyödynnettävyys

Tutkimuksemme tavoitteena oli, että opinnäytetyöstämme olisi hyötyä ainakin tutkimuskohteena olevalle päiväkodille. Uskomme, että työtämme voi jollain tasolla hyödyntää niin tutkimuspäiväkodissämme kuin muissakin päiväkodeissa. Tutkimustuloksemme sekä aiempien aihettamme lähellä olevien tutkimusten tulokset kertovat, että lastensuojelun ja päiväkodin työntekijöiden yhteistyötä tulisi kehittää ja siihen tulisi panostaa. Tuloksiemme perusteella aiempi vuorovaikutus vanhempien kanssa on erittäin tärkeää, jotta lastensuojelullisen huolen puheeksiottoon ei tule liian suurta kynnystä. Kun vanhempien kanssa ollaan koko ajan tekemisissä, lastensuojelullinenkin huoli on helpompaa ottaa puheeksi. Tämä kertoo siitä, että päiväkodeissa olisi jatkossakin syytä panostaa vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Haastateltavamme kertoivat myös hyvistä käytännöistä, joita muutkin päiväkodit ja lastentarhanopettajat voisivat ottaa tavaksi, esimerkiksi sen, että heti yhteistyön alussa vanhemmille tehdään selväksi, että huolet otetaan puheeksi, jos sellaisia jossain vaiheessa syntyy.

Tutkimustulosten myötä yhteistyöpäiväkotimme saa tietää, millaista lastensuojelullisen huolen puheeksiotto heidän päiväkodissaan on ja mihin asioihin heidän kannattaisi jatkossa kiinnittää huomiota. Tutkimustuloksemme eivät tietenkään ole yleistettävissä, sillä tutkimuksemme osallistui vain kolme lastentarhanopettajaa ja he kaikki olivat saman päiväkodin työntekijöitä.

6.3 Jatkotutkimusaiheita

Opinnäytetyön tekemisen myötä syntyneitä jatkotutkimusaiheita voisi olla päiväkodin ja lastensuojelun välisen yhteistyön tutkiminen ja kehittäminen. Tutkimuksemme pohjalta lastentarhanopettajat toivoisivat tiiviimpää yhteistyötä erityisesti lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Myös aiemmissa aiheeseen liittyvissä tutkimuksissa on tullut ilmi sama asia sosiaalityöntekijöiden puolelta. Sosiaalityöntekijät ovat toivoneet päiväkodilta tiiviimpää yhteistyötä ja isompaa roolia esimerkiksi neuvotteluissa. Jonkinlainen kehittämistehtävä lastensuojelun ja päiväkodin yhteistyöstä olisi varmasti hyödyllinen.

Lastensuojelullisen huolen puheeksiotto nuorten ja vasta vähän aikaa työelämässä olleiden lastentarhanopettajien silmissä jäi tutkimuksessamme selvittämättä, sillä haastateltavamme olivat jo pitkään työelämässä olleita. Jatkotutkimusehdotuksena olisikin mielenkiintoista selvittää, miten vastavalmistuneet lastentarhanopettajat kokevat lastensuojelullisen huolen puheeksioton ja kokevatko he tarvitsevansa siihen lisäkoulutusta.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Juva: WS Bookwell Oy.

Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2012. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 260-273.

Bardy, M. (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Eriksson, E. & Arnkil, T. E. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Saarijärvi: Stakes.

Eriksson, E. & Arnkil, T. E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Tampere: Juvenes Print Oy- Tampereen Yliopistopaino Oy [viitattu 4.2.2015]. Saatavissa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1

Hiitelä, S. 2012. Työntekijöiden käsityksiä päivähoidon merkityksestä lastensuojelutuen tarpeessa olevalle lapselle. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden laitos.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Tammi.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoidossa. Tampere: Oy Finn Lectura Ab.

Kainulainen, A. 2007. Päivähoito lapsen avoimuollollisena tukitoimena. Tukitoimen toteuttaminen moniammatillisena yhteistyönä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Varhaiskasvatuksen laitos [viitattu 11.2.2015]. Pro Gradu -tutkielma. Saatavissa:

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18216/URN_NBN_fi_jyu-2007273.pdf?sequence=1

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kivimäki, S. 2009. Päivähoidon ja lastensuojelun välinen yhteistyö lapsen ja perheen tukena. Yhteistyön lähtökohdat, ongelmat ja kehittämiskohteet aikakauslehtien artikkeleiden kuvaamina. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Sosiaalisen tutkimuksen laitos [viitattu 11.2.2015]. Saatavissa:

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80823/gradu03726.pdf?sequence=1>

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: PS-kustannus.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Bookwell Oy.

Laaksola, H. 2015. Lapsi on elävä huutomerkki. Teoksessa: Varpu- lapselle tukea ajoissa. Opettajat ja lastentarhanopettajat ovat avainasemassa lasten hyvinvoinnin ja turvallisen elämän takaajina. Opettaja-lehti (38 B) [viitattu 4.2.2015]. Saatavissa: <http://www.lskl.fi/files/129/A10YZdyp.pdf>

Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Lastensuojelun Keskusliitto. 2012. Lastensuojelun ja päivähoiton yhteistyötä kehitettävä [viitattu 9.2.2015]. Saatavissa:

http://www.lskl.fi/tiedottaa/tiedotusvalineille/tiedotteet/tiedotteet_2012/lastensuojelun_ja_paivahoidon_yhteistyota_kehittettava.2267.news

Lastensuojelulaki 417/2007. [viitattu 5.2.2015]. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lukinmaa, T. (toim.) 2012. Päiväkodilta jää usein lastensuojeluilmoitus tekemättä. Yle-uutiset [viitattu 11.2.2015]. Saatavissa:

http://yle.fi/uutiset/paivakodilta_jaa_usein_lastensuojeluilmoitus_tekematta/6322600

- Mäkelä, J. 2012. Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksi ottaminen pirkanmaalaisen kunnan päiväkodeissa työntekijöiden näkökulmasta. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Ylempi amk-tutkinto [viitattu 10.2.2015]. Saatavissa:
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50773/Makela_Joanna.pdf?sequence=1
- Paavola, A., Honkavaara, P., Muuronen, K., Mäkinen, P., Tolonen, M. & Varsa, M. 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkuu, mitä pitäisi kehittää? [viitattu 11.2.2015]. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Saatavissa:
http://www.lskl.fi/files/395/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf
- Pellinen, S. 2008. Huoli varhaisen puuttumisen mahdollistajana. Tutkimus lastensuojelun ja päivähoiton kokemasta huolesta. Pro gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos.
- Remsu, N. & Törrönen, M. (toim.) 2007. Varhainen vastuunotto. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.
- Ropponen, P. 2013. Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyö. Lastentarhanopettajien, päivähoiton esimiesten ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Talentia. 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki.
- Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Vaajakoski: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: Sanoma Pro.

Tesso. Sosiaali- ja terveystieteiden aikakauslehti. 2009. Eettinen varhainen puuttuminen on kaikkien etu [viitattu 4.2.2015]. Saatavissa:

<http://tesso.fi/content/eettinen-varhainen-puuttuminen-kaikkien-etu>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi.

THL. 2014a. Mitä on lastensuojelu? [viitattu 13.11.2014]. Saatavissa:

<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

THL. 2014b. Huolen vyöhykkeet [viitattu 16.2.2015]. Saatavissa:

http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet

THL. 2015a. Varhainen asioihin puuttuminen [viitattu 4.2.2015]. Saatavissa:

<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu/ehkaisevan-lastensuojelun-tavoitteet-ja-periaatteet/varhainen-asioihin-puuttuminen>

THL. 2015b. Varhaiskasvatus ja päivähoito [viitattu 9.2.2015]. Saatavissa:

<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu/ehkaisevan-tyon-toteuttaminen/alle-kouluikäinen-lapsi-ja-ehkaiseva-tyo/varhaiskasvatus-ja-paivahoito>

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2007. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.

LIITTEET

Liite 1

Teemahaastattelurunko

Taustatiedot: Ikä, työkokemus lastentarhanopettajana

TEEMA 1: Lastensuojelullisen huolen herääminen päiväkodissa

*Kuinka usein eteesi on tullut tilanne, jolloin olet ollut huolestunut lapsen hyvinvoinnista ja/tai kotiolosuhteista?

*Millaisia asiat tai tilanteet, jolloin olet ollut huolissasi, ovat olleet?

*Miten olet toiminut kyseisessä tilanteessa? Miksi?

*Mikä tilanteessa on ollut haastavinta? Miksi?

*Kuinka useasti olet tehnyt lastensuojeluilmoituksen työurasi aikana? Millaista hyötyä/haittaa ilmoituksen tekemisestä on ollut?

TEEMA 2: Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö huolen heräämisen vaiheessa

*Miten vanhemmat ovat reagoineet puheeksiottoon? Miten tilanne on edennyt?

*Millaisena tilanteena koet puheeksioton vanhempien kanssa?

*Millaisia asioita puheeksiottotilanteessa tulee ottaa huomioon?

*Oletko koskaan jälkeinpäin katunut puheeksiottoa? Miksi?

TEEMA 3: Yleiset toimintaohjeet ja lisäkoulutuksen tarve

*Millaiset toimintaohjeet teillä on kyseisiä tilanteita varten?

*Miten käynte yhdessä työyhteisön kanssa tilanteita ensin läpi ennen kuin otatte asian puheeksi esimerkiksi vanhempien kanssa?

*Millaista lisäkoulutusta koet tarvitsevasi? Missä asiassa?